

AGENDA

13 maart : rivierentelling

18 maart : voorjaarsledenvergadering
20.00 u. 45. Noh-gebouw

17 april : rivierentelling

29 april

- 2 mei : het langzaamstudeerend traditionele
Amelandesezand

Kopie tabellen tot 7 april

DE MOURIK

JAARGANG 8 NUMMER 1

VOGELWERKGROEP R.I.K. VAN NIMMEN EN OOSTREKEN

- 4 x biotoopverslechtering
- 1 x biotoopverlies
- 1 x rekreatie ?
- 1 x onbekend; ook predatie door kraaien?
- 1 x landbouwactiviteit ?

(N.B. Het onderzoek heeft geleid tot het beëindigen van de jacht op kraaien in de betreffende terreinen)

De heer Doude van Troostwijk, adviseur faunabeheer van de minister, noemde de politieke driedeling: boeren, jagers, natuurbescherming, waartussen gemanoevreerd moet worden. In de pauze benadrukte hij tegenover mij de psychologische schade die boeren lijden: minder te oogsten dan zij zaaien. Als beleidsuitgangspunten van politiek Den Haag noemde hij:

- het blijvend ingrijpen in het onsevenwichtige ecosysteem in Nederland
- het tegengaan van schade door kraaien aan de landbouw
- het in de gaten houden van vogelpopulaties.

Hij verwachtte dat de resultaten van het wetenschappelijk onderzoek zouden doorwerken in het beleid, maar hij eindigde met te zeggen dat de sluiting van de jacht op kraaien onzekere gevolgen heeft. (N.B. een roek is fl. 450,- waard)

De heer Niesen van de SKF, vroeg zich af waarom de ecologen moesten bewijzen dat de kraaiachtigen niet schadelijk zijn. Laten de jagers maar bewijzen dat ze wel schadelijk zijn en zolang we dat nog niet weten (wel of niet schadelijk) moet deze vogels de gunst van de twijfel geschonken worden - dus bescherming. Overigens stelde hij dat de vraag of kraaien schadelijk zijn, eigenlijk niet gesteld mag worden. En daarmee benadrukte hij (op enigszins irritante manier) dat de mens zijn hoogmoedige houding t.o.v. de natuur moet laten varen.

Wat leren ons deze voordrachten en de toen volgende discussie die door de heer Lever, professor aan de VU, speels geleid werd? - dat de jacht op de kraai voor de soort geen kwaad kan
- dat het uitsterven van de raaf, ook wel niet aan de jacht zal hebben gelegen
- dat we ons niets hoeven aan te trekken van aksiegroepjes zoals SKF, omdat we in de politiek zo sterk staan.

(N.B. Er hingen mooie schilderijen van kraaiachtigen, door de Groningse schilder Robin d'Arcy Schillcock).

Pister-Paul van Laake

VAN DE BESTUURSTAFEL

VOORJAARSVERGADERING

Donderdag 18 maart 1982
20.00 uur precies in zaal N5 van Wiskunde en
Natuurwetenschappen aan de Heyendaalseweg.

1. Opening en definitieve vaststelling van de agenda
2. Mededelingen van het bestuur
3. Financieel verslag 1981 en verslag van de kaskommissie
4. Jaarverslag 1981
5. Bestuursverkiezing. Het is de bedoeling dat het bestuur met een persoon uitgebreid wordt.
6. Vaststelling excursieprogramma voor broedvogelinventarisatie
Heerlijkheid Beek.
Men kan zich ook opgeven voor deze excursies
7. Rondvraag en sluiting uiterlijk 22.00 uur

FINANCIEEL VERSLAG OVER 1981

Inkomsten		Uitgaven	
Saldo per 1-1-1981	f 1.530,06	Drukwerk „De Mourik“	f 647,50
Contributies 1980	f 10,00	Porti „De Mourik“	f 323,80
Contributies 1981	f 1.627,50	Redactiekosten	f 174,70
Contributies 1982	f 160,00	Mat. stootvogeltellingen	f 17,00
Vergoeding VWG Arnhem	f 4,95	Porti stootvogeltellingen	f 52,50
Losse afl. „De Mourik“	f 20,00	Archiefmateriaal	f 18,25
Giften	f 0,50	Enveloppen	f 82,40
Rente	f 131,17	Formulieren	f 25,00
Overschot „Vogeljaar“	f 6,17	Porti rondschrjven	f 77,00
Cursusboekjes	f 990,00	Porti convocaties	f 93,50
Cursusgelden	f 202,50	Aanmaningen	f 22,20
		Overige porti	f 14,85
		Fotokopieën	f 64,50
	f 4.682,85	Div. kantoerbehoefden	f 20,25
		Administratiek.PCGD	f 0,50
		Werkgr. „Land van Cuyk“	f 22,75
		Cursusboekjes	f 234,10
		Dia's enz. vogelcursus	f 149,05
		Milieumanifestatie '80	f 66,20
Saldo per 1-1-1982	f 2.522,80	Kamer van Koophandel	f 54,00
			f 2.160,05

Dw penningmeester,
H. de Vries

Nieuwe leden:

F.J. Strooband, De Wellenkamp 15-15, 6545 NK Nijmegen, 080-782956.
 J. Arts, Hank 23, 5446 XE Wanroij.
 Th. Verbiesen, Vorstendom 21, 5431, DC Cuyk.
 M. van Leuken, Ruyllaan 27, 5361 KV Grave, 08860-2938.
 A. Smaere, Bocstraat 10, 5831 GV Boxmeer.
 R. van Doorn, Tolschestraat 19, 5363 TC Velp (bij Grave)
 F. Beisiegel, Weth. Lindersstraat 89, 5455 GK Wilbertoord
 C. van Swaay, van der Bruggenstraat 10, 6511 SL Nijmegen, 080-234748.
 M. Jalink, Jacob Canisstraat 5, 6521 HC Nijmegen, 080-230603.
 J. van de Tillaart, Kampweg 3, 5451 VA Mill.
 C. Verbruggen, Pastoor Jacobsstraat 24A, 5454 GN St. Hubert.
 A. Koppers, Jan van Galenstraat 23, 6651 Druten, 08870-3866.
 B. Koppers, Doelvaarsbek 35, 5503 GT Veldhoven.
 E. Wolters, Stationsstraat 27A, 5431 CB Cuyk, 08850-14696.
 A. Sontrop, Groesbeeksedwardsweg 200, Nijmegen, 080-238351.

Adreswijziging:

P. Hermans, Malvert 61-45, 6538 DT Nijmegen.

Opzeggingen:

G.J. van Alphen, Beverwijk. Th. Janssen, Nijmegen.
 P. Weber, Herveld. H. Feenstra, Oss.

AKTIVITEITEN

EXCURSIEPROGRAMMA VOGELWERK GROEP LAND VAN CUYK:

Zondag 28 februari: van 8 tot + 11 uur Vianen - Dorpswandeling o.l.v. H. de Vries. Verzamelen bij de kerk van Vianen.
 Zondag 14 maart: van 7.30 tot + 10.30 uur Rijkevoort - Dorpswandeling o.l.v. R. Böhmer. Verzamelen bij de kerk van Rijkevoort.
 Zondag 28 maart: van 7.30 tot + 10.30 Overloon o.l.v. hr. Boena - van Noorden. Verzamelen bij kerk van Overloon.
 Woensdag 7 april: van 19.00 tot + 21.30 Landgoed Tongelaar o.l.v. mevr. C. Douwes. Verzamelen op het parkeerterrein voor het kasteel. Te bereiken via de Achterdijk of aan het eind van de Vaardijk via Mill.
 Zondag 25 april: van 7.00 tot + 10.00 uur Bresbos Boxmeer, o.l.v. hr. A. Stolk. Verzamelen bij zwembad Molet, Boxm.

Vergadering.

Donderdagavond 22 april om 20.00 uur in Café de Molenshoek, Pastoor Jacobsstraat 51, Sint Hubert.
 Frank van Kalleveen zal op deze avond praten over nestkasten. Een goede gelegenheid voor het uitwisselen van ervaringen op dit gebied. Verder zal een nieuw excursieprogramma opgemaakt moeten worden tijdens deze vergadering.

Leden van de VWG Nijmegen die in het Land van Cuyk woonachtig zijn kunnen, wanneer zij dit wensen, een convocatie toegestuurd krijgen over de activiteiten van VWG Land van Cuyk. Zij dienen dit dan echter zelf op te geven bij de coördinator de heer R. Böhmer te Velp (Grave) tel. 08860-3330.

KRAAIENSYMPOSIUM

Op 6 februari organiseerde de Stichting Kritisch Faunabeheer (SFK) een symposium over kraaiachtigen. Het had als thema: "Het effect van populatiebeheer op kraaiachtigen en hun invloed als predator op het ecosysteem". Dat betekende zo ongeveer: wat voor gevolgen heeft de jacht op kraaien voor die beesten en hoe zit het met de schadelijkheid van kraaien?

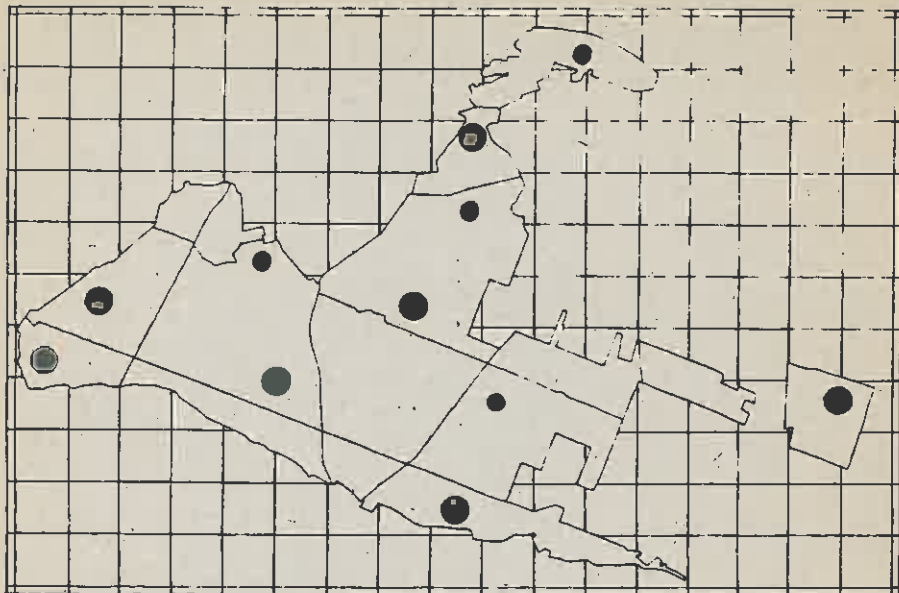
De KNJV (Kon. Ned. Jagerver.) was uitgenodigd om een spreker te leveren, maar had geweigerd "om met het aksiegroepje (SKF) aan tafel te zitten. Het alternatiefste geluid kwam nu van de Boerenjagersver.

De heer (er waren een paar vrouwen, in de zaal) Nollen van de boerenjagers vond dat er de laatste jaren weinig "kraaien" werden geschoten, omdat kraaien een ramp voor de boeren zijn. Hij noemde schade aan muis: wegpikken van zaaigoed (het percentage verlies van 30% werd later nadrukkelijk aangevochten), aanpikken van kolven, bewerkstelligen van schimmelvorming. En hij noemde schade aan kuilvoer, dat door kapotgepikt plastic wordt aangetast. Lyrisch ging hij in op de schade die kraaien, eksters en gaaien doen aan zangvogels, omdat hij vond dat boeren zangvogels moeten beschermen.
 (N.B. Uit onvrede met de geringe belangstelling van jagers voor kraaien hebben boze boeren een eigen vereniging opgericht.)

De heer Dyksen van Dyksen en Dyksen van Texel, beseftte dat het precies bepalen van de invloed die kraaien hebben op de stand van andere vogels wetenschappelijk werk is en toonde aan dat de amateur-veldornitholoog desondanks hierover veel aan de weet kan komen. Vereist is dan wel, dat + gedurende een lange periode, + in een zo groot mogelijk gebied, + met steeds dezelfde methode, geteld moet worden. Zijn onderzoeken op Texel gedurende meer dan 10 jaar wezen uit dat kraaien geen invloed hebben op de achteruitgang van zangvogels.
 Terwijl de kraaien op Texel toenamen van 238 paar in 1966 tot 818 paar in 1974, steeg in deze periode het totaal aan broedvogels van 31.000 paar (van 102 soorten) tot 40.000 paar (van 103 soorten). Biotoopverbetering was daar een belangrijke oorzaak van. "Lusten kraaien geen nachtgaleëieren?". Die vraag wekte de lachlust van de toehoorders, maar later is er over de eventuele prooiselectie van kraaien nog even gebakkeld.

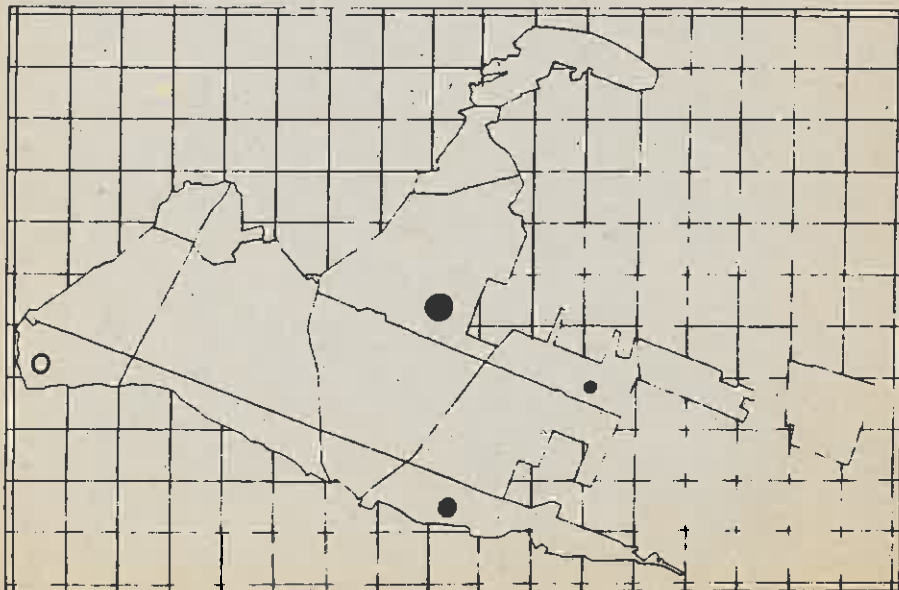
De heer Spaans van het RIN, hield een wetenschappelijk betoog dat u zeker in zijn geheel moet lezen en dat evenals de andere voordrachten, met de discussie daarna, waarschijnlijk door de SKF wordt uitgegeven. Ik maak, zoals steeds, een keuze uit het gezegde.

De aandacht voor eksters en kraaien is volgens hem aandacht voor een schijnprobleem dat afleidt van de werkelijke oorzaak van de werkelijke oorzaak van de achteruitgang van vogelsoorten en -aantallen. Die achteruitgang wordt veroorzaakt door allerlei biotoopverslechteringen. Hij maakte melding van onderzoek in 6 proefterreinen, waar overal predatie door eksters en zwarte kraaien plaats vond. In 5 van de 6 gebieden werd achteruitgang van soorten vastgesteld. Wetenschappelijk is bevonden dat deze achteruitgang verschillende oorzaken had, te weten:

zwarte specht

draaihals

Het Ameland-weekend tijdens het lange Koninginne-weekeinde.
 We arriveren op donderdag 29 april tegen de avond en vertrekken op
 zondag 2 mei in de loop van de dag. We overnachten bij de familie Kiewied,
 Kooiplaats 2 te Buren, Ameland. De kosten per nacht bedragen ongeveer f 5,-.
 Er zijn 15 plaatsen beschikbaar.

Aanmelden bij Laurens Rietveld, Parkweg 50, 6511 BH Nijmegen,
 tel. 080-231978. Na opgave kan het vervoer onderling geregeld worden; per
 slot van rekening is niet iedereen zo maf om op de fiets te gaan.....

Voor wat betreft de fietsexkursie naar Gendt etc. worden de lezers
 verwezen naar de vorige Mourik. Daarnaast worden deze-zelfde lezers vrienda-
 lijk verzocht ook eens te verschijnen; de excursieleider begint namelijk
 vereensamings-verschijnselen te vertonen.

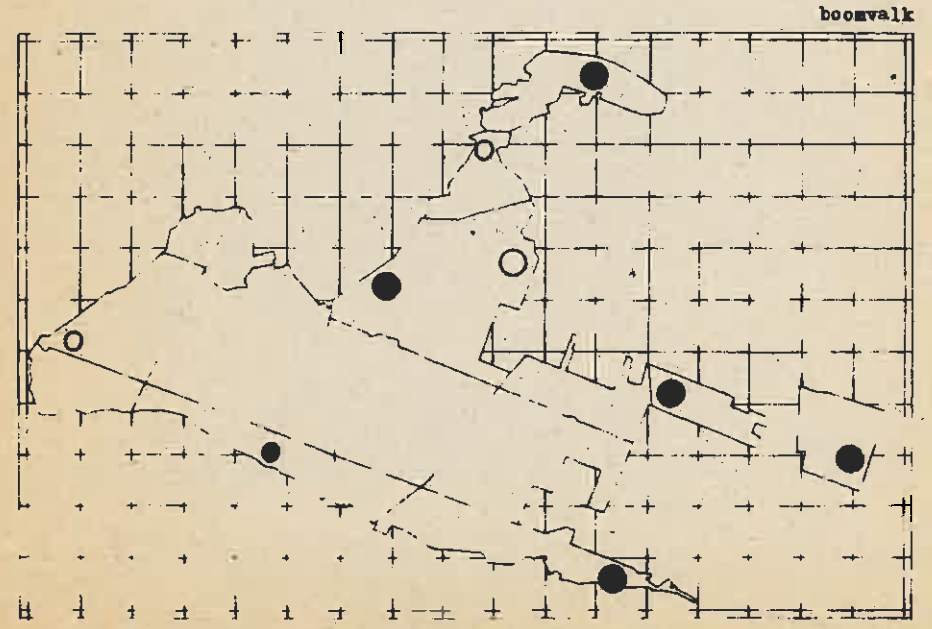
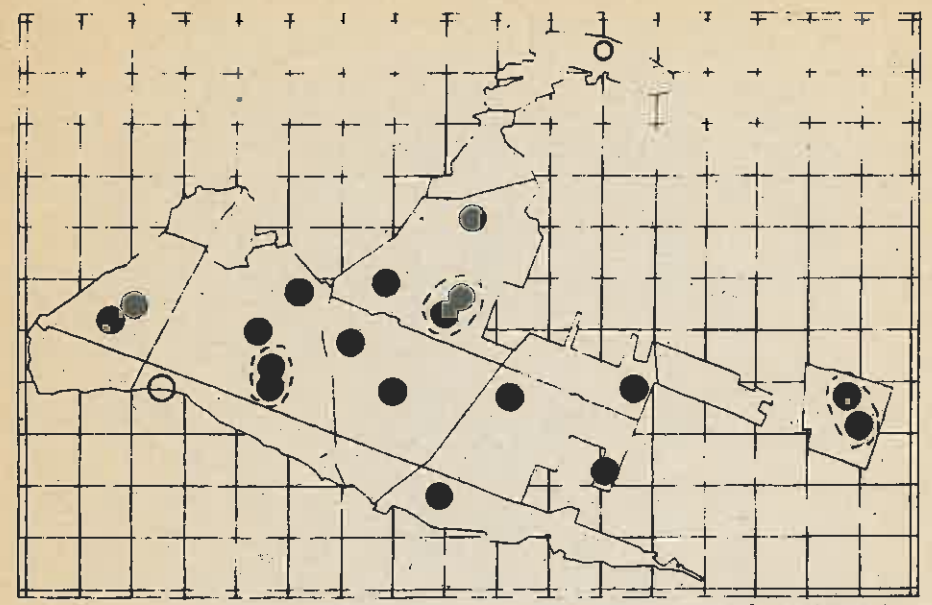
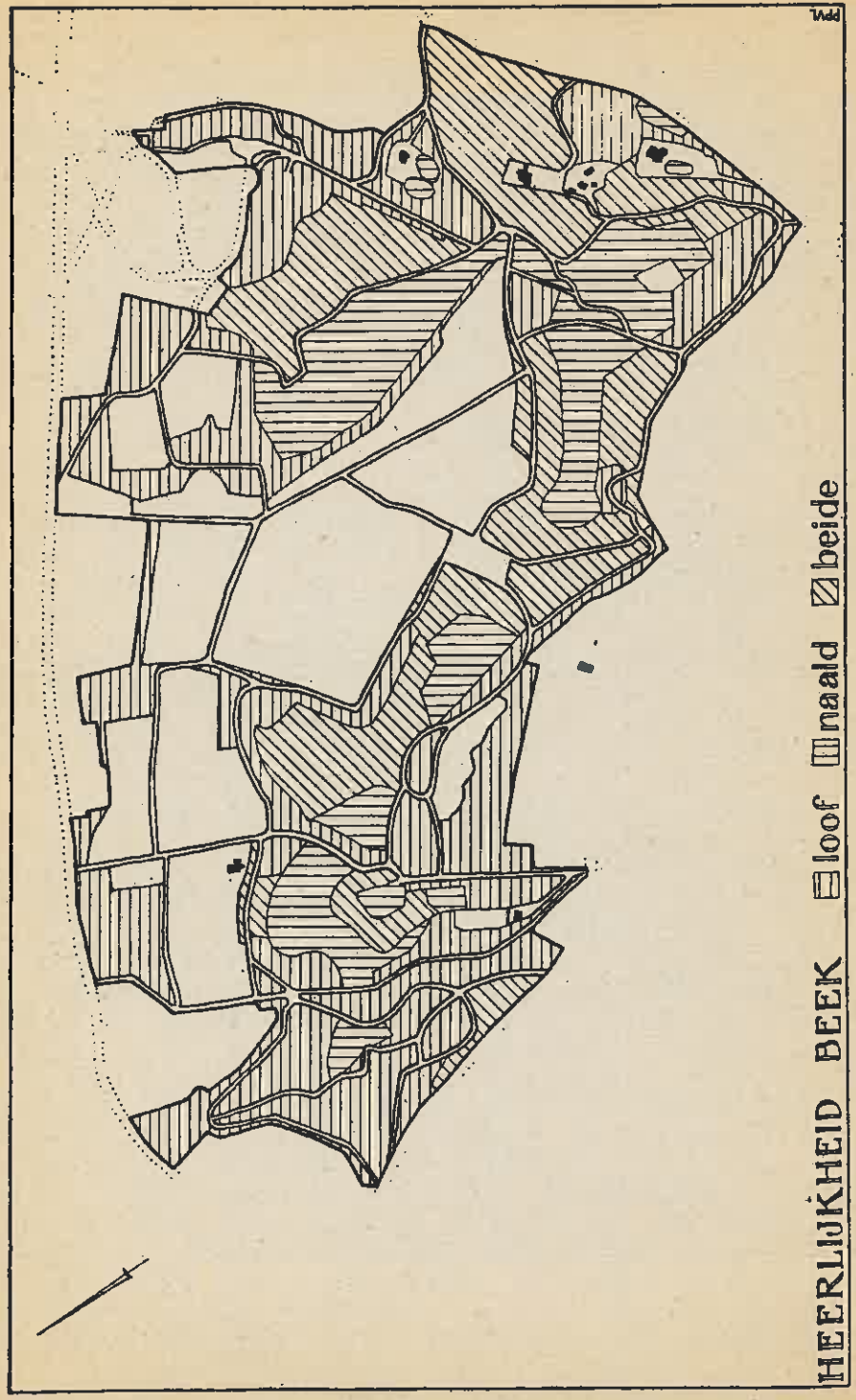
In afwachting van het inventarisatierooster voor de Heerlijkheid Beek,
 vast te stellen op de komende ledenvergadering, kunnen alvast de volgende
inventarisatie-exkursies genoteerd worden:

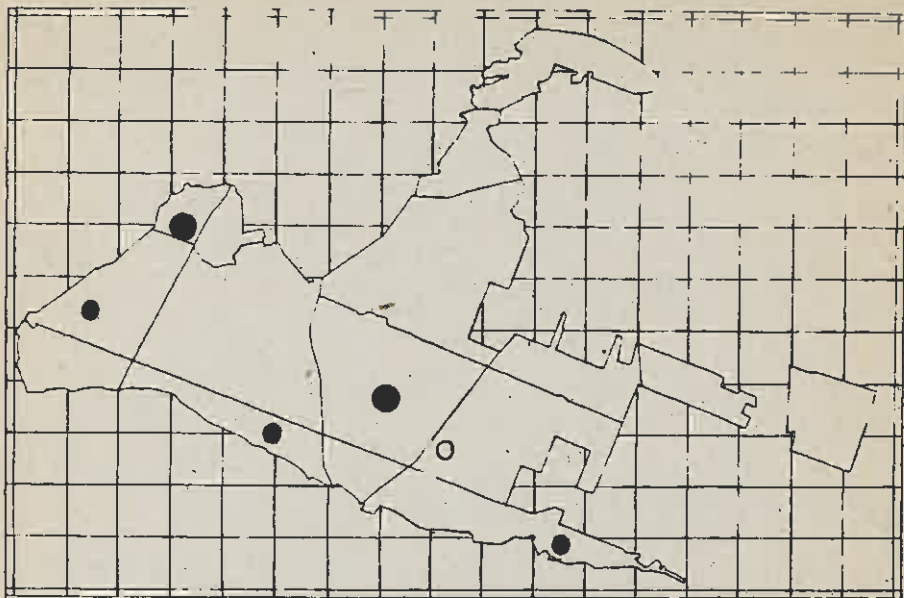
21-3	R. Schuurkes	080 - 224514
4-4	H. de Vries	08850- 13614
2-5	H. de Vries	08850- 13614

De excursies vinden plaats op zondagochtend, ongeveer 45 minuten vóór
 zonsopgang. Voor aanmelding en inlichtingen, bijvoorbeeld over het (wisse-
 lende) vertrekpunt, kan men zich met de betreffende excursieleider in ver-
 binding stellen.

De vogelcursus voor beginners vindt dit jaar weer plaats in saal N4,
 in het Wis- en Natuurkundgebouw van de Nijmeegse universiteit.
 Men kan zich hiervoor opgeven bij Rob Gorissen (zie binnenkant kaart).
 De cursusdata: 11 maart
 25 maart
 8 april
 22 april

Met elke zaterdag daaropvolgend een excursie.

grauwe klauwier

ijsvogel

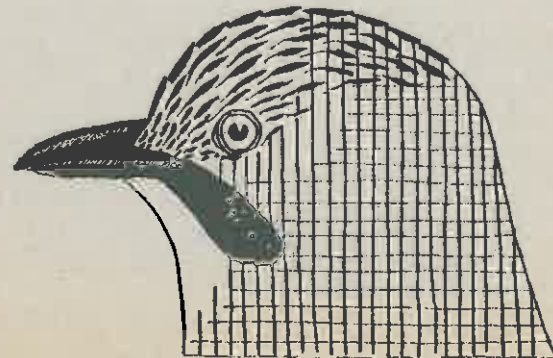
Inventarisatie van broedvogels

Heerlijkheid Beek van het geslacht van Randwijk, Bronhuizerbos en Huys te Schengen.

Een gebied van 49 ha, ongeveer een kilometer lang en gemiddeld zo'n halve kilometer breed in de gemeente Ubbergen, gelegen op de noordhelling van de Nijmeegse stuwwal. Het gebied wordt ongeveer omsloten door de oude rijksweg Nijmegen - Beek, Kalorama, Holle-weg, Stollenbergweg en Jan Oommer van Poldersveldweg.

Het is een zeer heuvelachtig gebied, het hoogst is de zuidpunt (Stollenberg), bijna 90 meter, de Ravenberg in het oosten is 67 meter hoog, het dal daartussen is op zijn laagst, bij de oude rijksweg 17 meter. De ware oppervlakte van het terrein is bijna niet te bepalen vanwege de vele en veelsortige hellingen. Ongeveer eenderde van het gebied bestaat uit weiden en akkers, de rest is grotendeels bos van een nogal gemengd karakter. De houtproductie is een belangrijk element. In het noordwesten staan onder andere oude beuken en wat tamme kastanjes. De vele tamme kastanjes 'achter' de Ravenberg in het oosten zijn wijd bekend, ook al omdat door het Kastanjedal de grootste van de verschillende bronnetjes in de noordrand van het terrein zijn water laat stromen. De grote gele kwik heeft daar gebroed. Nu is het geschikt voor recreanten.

De tuin van het Huys te Schengen is uitsluitend toegankelijk voor begunstigers van het Geldersch Landschap, voor leden van de Nijmeegse Vereniging voor natuurschoon en voor leden van natuurmonumenten. De naaste omgeving van de landhuizen is niet toegankelijk.

BERICHT

In aansluiting op het artikel in de Mourik jrg 7 nr 5 waarin een overzicht werd gegeven van de stand van zaken bij het Atlasproject voor winter- en trekvogels, volgt hier een overzicht van de maanden tijdens welke de blokken minder dan gemiddeld onderzocht zijn. *)

De bedeeling van het overzicht is aan te geven op welke blokken de aandacht in de laatste jaren van het atlasproject gericht zou moeten zijn. Mensen die bereid zijn mee te werken aan het project maar geen tijd hebben om het gehele jaar intensief mee te doen, kunnen zich in de tijd dat ze wel mee kunnen doen, intensief richten op de maanden en blokken die nog het meeste onderzoek behoeven.

De werkgroep Land van Cuyk heeft al een programma ontwikkeld om met haar leden juist de slecht onderzochte blokken te gaan bezoeken. Helaas zijn eksakte maandgegevens van een aantal blokken uit dit gebied nog niet voorhanden, maar dat zal hopelijk binnenkort wel het geval zijn.

Het zou heel goed zijn wanneer actieve leden van de VWG in Noord Limburg iets dergelijks zouden doen in hun gebied. Hiertoe kan men met mij en/of de nieuwe sub-koördinator van Noord Limburg noord Boena van Noorden, contact opnemen.

++ Deze blokken liggen voor het grootste deel op Duits grondgebied. Onderzoek hiervan is meegenomen, maar bij tijdgebrek minder belangrijk.

x = matig tot slecht onderzocht in de betreffende maand.

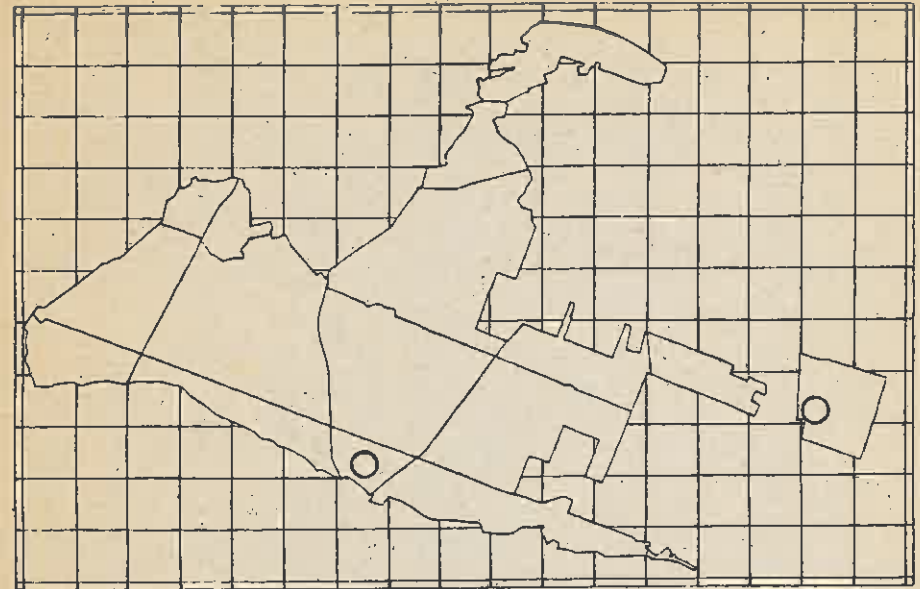
0 = slecht tot zeer slecht of in het geheel niet onderzocht.

Deze kwalifikaties zijn natuurlijk maar betrekkelijk. Matig kan betekenen dat het aantal soorten dat is waargenomen in deze maand, maar net onder het gemiddelde ligt. Er valt ook over te twisten of je in bepaalde blokken niet meer soorten zou mogen verwachten.

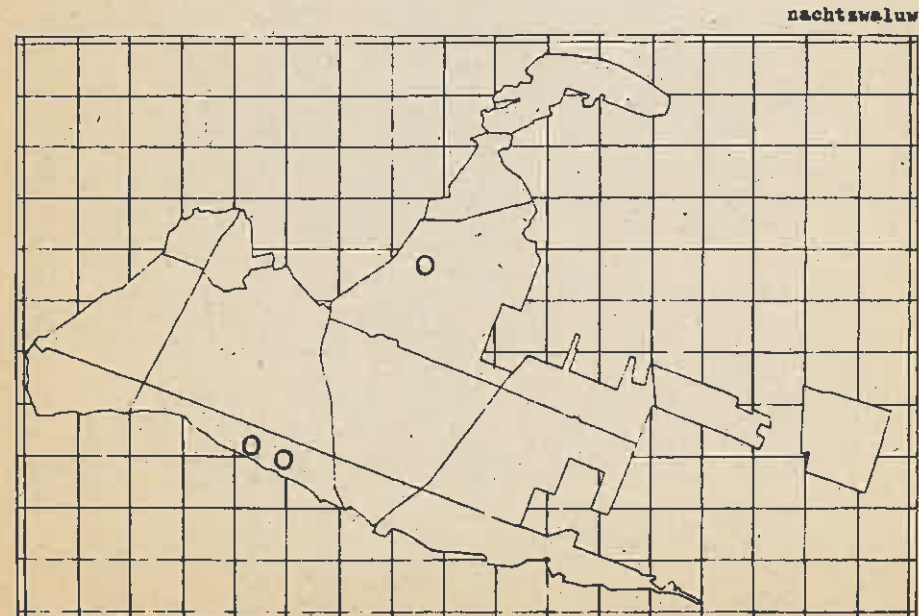
De mensen die onderzoek doen in bovengenoemde blokken moeten bovengenoemde tabel dus alleen maar als aansporing zien en niet als een negatieve beoordeling van hun prestaties.

Peter Brouwer.

*) Een overzicht van het aantal soorten per maand per blok (stand oktober 1981) vindt u op blz. 5

blauwe reiger

nachtswaluw

niet met zekerheid op een broedgeval in het Reichswald. In de broedtijd (februari-maart) worden wel geregeld kruisbekken waargenomen.

Wielewaal:

Waarschijnlijk broedvogel in enkele paren in oude loofbossen oa. op de Geldenberg.

Schaarse broedvogels (11-30 paar)**Sperver:**

In 1981 werden 12 bezette nesten ontdekt. Vermoedelijk broeden ongeveer 20 paar in het gebied, voornamelijk langs de randen. De nesten worden gebouwd in naaldbosperoele, die meestal 20 tot 35 jaar oud zijn.

Havik:

In 1981 werden 26 broedgevallen vastgesteld. Hoogstens 2 broedparen kunnen over het hoofd gezien zijn. De havik broedt vooral in naaldbossen ouder dan 40 jaar of loofbossen ouder dan 60 jaar.

Huisard:

Een kleine 30 broedparen. Broedbiotoop gelijk aan dat van de havik.

Bonte Vliegenvangers:

Hoewel deze soort in mei in flinke aantallen in het Reichswald pleistert, was er tot 1969 geen broedgeval bekend. In 1969 werden in een gebied bij Grafwegen 61 nestkasten opgehangen. In 1970 broedden hier 6 paar bonte vliegenvangers en in 1971 11 paar. Later zijn deze nestkasten weggehaald en daarmee de vliegenvangers verdwenen. Sinds enkele jaren broeden bonte vliegenvangers in nestkasten nabij Reichswalde.

Literatuur:

Müller D. (1972) Die Vogelwelt des Reichswaldes.
Kalender für das Klever Land 1972 : 145 - 151.

Teixeira R.M. (1979) Atlas van de Nederlandse broedvogels.
Natuurmonumenten, 's Graveland.

Johan Thissen

vóór 1970 broedvogel 1970 en later

○

zeker

○

waarschijnlijk

○

mogelijk

1982			mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec
1983	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep			
39-35 echteld										X		
39-55 alphen									X			
39-57 batenb.							X					
39-58 leur							X		X	X		
40-31 valburg								X	X			
40-32 elst				X			X	X	X			
45-15 NWoss					X	X		X	X	X		
45-16 haren				X	X	O		X		X		
45-17 ravenst.				X	X	X	X	X	X	X		
45-18 wijchen						O	O	X	X	X		
45-25 oss	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	
45-26 zo.oss	X	X	X	X	X		X	X	X	X	X	X
45-27 schaijk	O	O	O	O	X	O	O	X	X	X	O	O
45-28 grave				X	O	O			X	X		
46-11 hat.ven.						X		X	X			
46-12 malden								X	X			
46-13 groesb.								X	X			
46-14 de horst					X	X		X	O			
46-21 gassel							X	X				
46-22 cuyk								X				
46-23 plasmol.								X				
46-24 kon ven							X	X	X			
46-33 oeffelt	O	O	O	O	O	O	O	O	O	O	O	X
46-34 gennep	O	O	X	X		O	O	O	X			X
46-35 **	O	O	O	O	O	O	O	O	O	O	O	O
46-43 boxmeer	O	O	O	O	O	O	O	O	O	O	O	O
46-44 heijen								X	X			
46-45 siebngw.	O	O	O	O	O	O	O	O	O	O	X	X
46-46 **	O	O	O	O	O	O	O	O	O	O	O	O
46-53 stevnsb.	X	X	X	X	X		X	X	X	X	X	X
46-54 vierl bk				O	O	X		X	X	X	X	X
46-55 nw brgn	O	O	O	O	O	O	O	O	O	O	X	O
46-56 **	O	O	O	O	O	O	O	O	O	O	O	O
52-13 overloon	X	O	O	X					O	O	X	
52-14 holtrees	X	X	X	X	X		O	X	O	X	O	X

39-35 39-36 39-37 39-38 39-45 39-46 39-47 39-48 39-55 39-56 39-57 39-58

J	80	89	100	86	78	83	84	73	70	75	74	72
F	76	91	108	72	83	82	84	83	68	76	76	72
M	74	99	119	93	83	94	98	90	77	81	80	76
A	100	117	138	94	105	104	109	104	83	82	83	83
M	96	120	142	96	104	106	116	99	81	72	79	93
J	84	100	122	82	91	95	102	85	73	69	82	82
J	87	98	127	92	88	97	103	82	68	81	59	71
A	85	110	148	93	91	109	122	96	83	84	81	74
S	82	101	154	101	95	106	111	97	73	82	79	68
O	76	98	124	86	80	91	105	79	67	73	66	62
N	80	92	109	78	76	88	86	80	71	70	63	64
D	82	91	113	88	79	91	89	84	77	76	72	83

45-15 45-16 45-17 45-18 45-25 45-26 45-27 45-28

J	63	62	66	65	51	48	19	61
F	70	71	71	73	50	50	19	60
M	81	69	76	80	47	53	0	73
A	74	70	65	74	50	57	1	61
M	71	54	65	82	52	65	47	1
J	51	0	58	1	53	66	1	0
J	72	73	43	0	52	63	1	64
A	63	63	64	72	51	68	56	78
S	72	78	76	75	45	60	56	72
O	65	61	63	64	62	62	55	61
N	62	60	59	59	53	48	2	59
D	68	59	61	58	74	48	0	58

46-11 46-12 46-13 46-14 46-21 46-22 46-23 46-24

J	75	62	60	74	74	84	80	58
F	73	68	65	77	69	86	81	57
M	87	69	74	79	86	90	90	72
A	87	80	93	86	81	96	98	85
M	91	83	85	67	85	88	91	81
J	54	79	71	60	70	79	87	77
J	76	79	75	67	63	72	85	51
A	73	64	69	55	68	75	79	40
S	74	66	69	30	78	83	96	60
D	74	70	87	79	73	79	84	70
N	57	64	64	71	64	73	81	59
D	73	62	64	68	68	77	77	58

40-31 40-32 40-33 40-34 40-41 40-42 40-43 40-44 40-51 40-52 40-53 40-54

J	65	69	75	84	88	87	112	98	81	107	110	109
F	68	65	77	95	84	85	101	93	81	100	110	101
M	69	71	90	98	92	99	126	108	86	123	120	115
A	75	71	101	113	116	110	148	119	88	136	137	135
M	75	76	105	113	111	114	143	125	99	141	143	130
J	68	67	84	96	91	93	113	109	88	119	119	130
J	66	56	80	92	98	100	109	105	84	125	127	113
A	66	58	90	97	97	96	134	117	91	125	128	121
S	67	60	81	98	106	100	136	126	77	127	130	123
O	66	69	78	85	88	89	121	117	72	132	131	120
N	12	64	71	80	86	78	112	108	85	110	112	108
D	69	80	79	83	91	85	102	96	85	112	104	108

Ijsvogel (zie kaart) :

Broedpijpen getuigen van waarschijnlijke broedgevalen in het noorden van het Reichswald, oa. bij Sieben Quellen. Het mogelijke broedgeval bij Grafwegen heeft zeer waarschijnlijk betrekking op waarhemingen van ijsvogels, die toen bij de Drie Meertjes (Jansberg) broedden.

Klapeksters:

Omstreeks 1974 werd begin mei een baltsend paartje waargenomen langs de Gennepier Weg. Hoewel deze plek regelmatig gecontroleerd werd, werd later geen klapekster meer gezien.

Rietgors:

Enkele jaren geleden waarschijnlijke broedvogel van een jonge aanplant van sparren langs de Gennepier Weg.

Putters:

Een waarneming van 2 exemplaren op 2 mei 1971 in de bosrand bij Ndt-terden wijst op een waarschijnlijk broedgeval, dat echter wellicht in het dorp en niet in het Reichswald plaatsgevonden heeft.

Zeer schaarse broedvogels (1-10 paren)

Wilde Eend:

5-10 broesparen, gedeeltelijk ver van water, Vrouwje met 4 kleine jongen op de Kartenspielerweg op 17 mei 1971 (D. Müller).

Wezendief (zie kaart) :

Jaarlijks broeden 5-10 paar van deze moeilijk te inventariseren vogel in het Reichswald en Tannenbusch.

Hoozvalk (zie kaart) :

Jaarlijks ongeveer 5 broedparen.

Torenvalk:

Broedvogel van de bosrand.

Houtanip:

In het midden van de zeventiger jaren een waarneming van twee exemplaren, die afleidingsgedrag vertoonden, in een eiken-beukenbos nabij de Geldenberg. (G. Muskens)

Steenuil:

Waarschijnlijke broedvogel van de bosrand.

Zwarte en Groene Specht (zie kaart) :

Beide zijn broedvogel van oude bospercelen (vooral loofbos) ; de zwarte specht met ongeveer 10 paar. De groene specht was 10 jaar geleden talrijker dan de zwarte specht, maar is afgenomen tot nog maar enkele broedparen.

Draaihals (zie kaart) :

Vermoedelijk jaarlijks slechts 1-2 broedparen.

Beemleuwerik:

Waarschijnlijke broedvogel van kapvlaktes en zeer jonge aanplantingen.

Mitte Kwikstaart:

Broedvogel bij de boswachterswoning in het verlengde van de Ketelstraat. Verder waarschijnlijke broedvogel bij wildweiden met name bij wildvoederplaatsen.

Sprinkhaanrietsanger:

Waarschijnlijke broedvogel in enkele broedparen in jonge beukenaanplantingen met ondergroei van bramen oa. bij de boswachterswoning in het verlengde van de Ketelstraat.

Roodborstapuit:

Enkele broedparen op kapvlaktes en in jonge aanplantingen van sparren en dennen, neemt waarschijnlijk door het ouder worden van de grote aanplantingen in aantal af.

Nachtgeal:

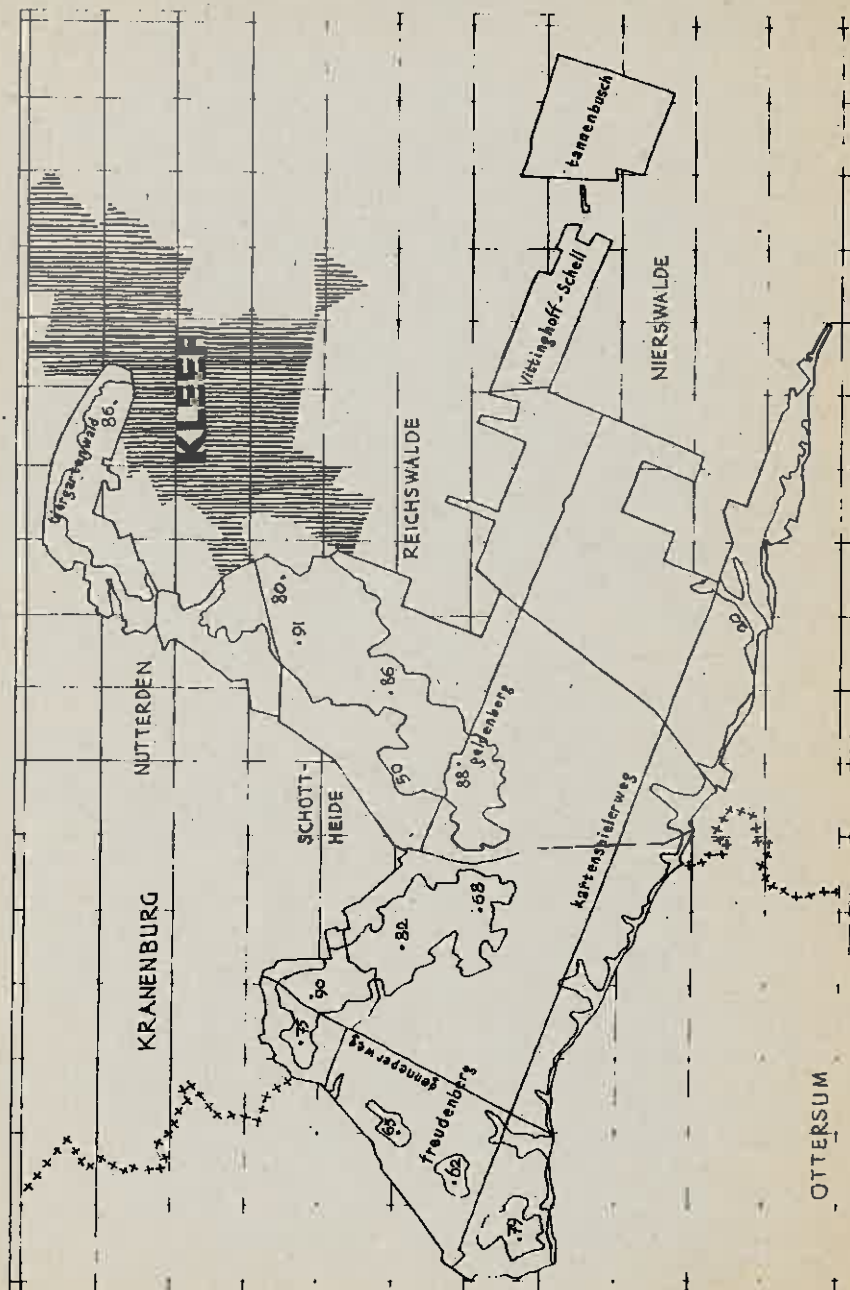
Waarschijnlijke broedvogel in enkele paren vooral in de rand van het Reichswald.

Kruisbek:

Eind maart 1977 werden jonge kruisbekken gehoord op de Freudenberg. Aangezien jonge kruisbekken grote afstanden kunnen afleggen, wijst dit

VELDWAARNEMINGEN

Dodaars:	14-10 7 ex. Berendonck (DV)
Aalscholver:	15-10 7 & 800 ex Wamel richting Druten en 500 ex Tiel richting Ophemert (NJV Tiel,GH), 20-10 15 ex Millingerwaard, 45 ex Millingerhof slaappleats (OH,W)
Purperreiger:	3-10 1 ex Oude Waal Ooijpolder (MK), 18-10 1 ex Jonkmanshof, Ooijpolder (NJE), 21-10 1 ex WNW Nederriek (JH)
Kleine swaan:	30-10 2 ex Kaliwaal-Ooijpolder (AE,JH)
Wilde Zwaan:	8-11 2 ad ex Kaliwaal-Ooijpolder (AV)
Rietgans:	23-10 1 ex Bemmelse waarden (OH,AE), 6-11 2 groepen overvliegend, Lindenholt Nijmegen (HM)
Kolgans:	13-11 6 ex Bemmelse waarden (OH)
Bergeend:	22-11 3 ex Erlecomse waard (Hs) 24-11 2 ♂ ♂, 1 ♀ Ewijkse waard (DV)
Smient:	okt.maksimum 31-10 100den Kaliwaal-Ooijpolder (AE) nov.maksimum 14-11 1000 Waal tr 41 (rt)
Krakeend:	20-10 72 ex Millingerwaard (OH,W)
Wintertaling:	1-11 200 ex in één groep Elst-Homoet (HVT) 8-11 1250 ex Erlecomse waard (AV)
Tafelend:	8-11 1650 ex Erlecomse waard (AV)
Brilduikers:	8-11 5 ♀♀, 2 ♂♂ Oude Waal-Ooijpolder (NJV) 14-11 s.v. 1 ♀ IJpenbroekweg-Lindenholt Nijmegen (HM) 21-11 1 ♀ Schaijk (AV)
Nonnetjes:	22-11 4 ♀♀ Biscabaal-oost (PB)
Middelste Zaagb.:	15/18-10 eelips Lindenholt Nijmegen (HH,HM,AS)
Grote Zaagbek:	8-11 1 ♀ Millingerwaard (NJV), 14-11 2 ex Waal tr 8L (rt)
Wespendief:	4-10 1 ex → Z Heerenven Hamert (Eij)
Zwarte Wouw:	23-10 1 ex Nederriek (W), 1 ex → Z Oude Waal-Ooijpl. (GV)
Rode Wouw:	1-11 1 ex Millingerwaard → O (HW, LB) 8-11 1 ex Oude Waal Ooijpolder (NJV)
Bruine Kiekendief:	14-11 1 ♀ Maas tr R 14 (rt), 20-11 1 ad ♀ Millingerwaard (OH,W)
Blaue Kiekendief:	4-10 1 ♀/juv Erlecomse waard (PB), 26-10 1 ♀/juv Darde baan Groesbeek, 9-11 1 ♀/juv Looierheide Bergen Lb (Hs)
Ruigpootbuiserd:	7-11 en 8-11 1 ex Nederriek trek (W,JH)
Visarend:	1-10 1 ad ex Kaliwaal-Leeuwen (LB)
Hoonvalk:	23-10 1 ex → W Nederriek (W)
Slechtvalk:	24-10 1 ex Ooijse Graaf (MK)
Waterral:	30-10 2 ex Oude Maas Negen (DV)
Kraanvogel:	8-11 ca 30 ex Canadees kerkhof Groesbeek (mond.mededeling)

Kleine Plevier	11-10	9 ex	Millingerwaard (AE)																	
Montbekplevier:	26-10	1 ex	Turkswaard Deest (DV)																	
Goudpleviers:	7-11	90 ex	Mehr Duffelt (HE)																	
Zilverplevier:	16-10	2 ex	Strang Beneden-Leeuwen (DV)																	
Kievit:	21-10	ca. 10.000 ex	NW Oos-Ravenstein (AV)																	
Kl.Strandloper:	11-10	10 ex	Millingerwaard (PB)	14-10	1 ex	Kaliwaal-Ooijpolder (DV)														
Bonte Strandloper:	14-10	1 ex	Kaliwaal-Ooijpolder (HM)	19-10	6 ex	Millingerwaard (JH)	31-10	2 ex	Erlecomse waard (AE)											
Kemphaan:	14-11	22 ex	Genditse waarden (AV)																	
Bokjes:	1-11	1 ex	Putten Leuth (PB)																	
Watermip:	8-11	± 300 ex	Erlecomse waard/Kaliwaal-Ooijpolder (AV)																	
Houtsnip:	6-11	1 ex	Puifkijk (LvdB)	8-11	1 ex	Overasselt (FN)														
	9-11	1 ex	overvl. Dukenburg-Nijmegen (Rb)																	
Grutto:	18-10	1 ex	Kaliwaal-Ooijpolder (NJV)																	
Regenwalp:	16-10	1 ex	r. overvl. Kaliwaal-Leeuwen (DV)																	
Wulp:	3-10	6 ex	Beningse veld (RG)	21-11	30 ex	Maasheggen Afferden (Eij)														
Tureluur:	3-10	1 ex	Strang Hisonbaai (JS)																	
Bosruiter:	24-10	1 ex	r. → Z Wylerberg (AE)	3-11	1 ex	Putten Leuth (HM)														
Rosse Franjepoot:	18/19-10	1 ex	Strang Hisonbaai (versch.)																	
Steppenorkstaart-plevier:	15-11	1 juv	Kranenburgerbroek (JH)																	
Visdief:	23-10	1 ex	Millingerwaard (JH,OH,AE)																	
Tortelduif:	28-10	1 ex	Nederrijk	1 ex	St-Jansberg (W)															
Koekoek:	25/28-10	1 juv ex	Uilenput/Watermeerwijk (FS,W)																	
Velduil:	14-11	1 ex	ZW Slijk-Ewijk-Loenen (AV)																	
IJsvogel:	3-10	1 ex	N.D. Gemeal-Ooijpolder (JS)	18-10	1 ex	Oude Waal-Ooijpolder (NJV)	23-10	1 ex	Groenlanden (AE,OH)											
	23/31-10	3 & 4 ex	Druten (DV)	3-11	1 ex	Oude Waal-Ooijpolder (HM)	3-11	1 ex	Sluis Heumen (RB)	4-11	1 ex	r. Afferden (DV)	6-11	1 ex	Druten	1 ex	Afferden (DV)	8-11	1 ex	Millingerwaard (PB)
Zwarte Specht:	17-10	1 ex	Pannerden (LvdB)	6-11	1 ex	Kolenbrandersbos Millingerwaard opgejaagd door Sperwer (OH)														
Kl.Bonte Specht:	21-10	1 ex	Groenlanden (OH)	12-11	1 ex	Loenen (Rb)														
	13-11	1 ♂	Groenlanden (PS)	28-11	1 ex	Millingerw. (PB)														
Boomleeuwerik:	23-10	40 ex	Hamer Bergen Lb (Hw)																	
Oeverswaluw:	21-10	1 ex	Wylerberg (FN)																	
Hoerenswaluw:	7-11	1 ex	Beek (PS)	1 ex	Nederrijk (W,JH)															
Huisswaluw:	1/4-11	1 & 2 ex	Hisonbaai (OH,HM,PB)																	

Zeldzame broedvogels van het Reichswald

Het Reichswald bij Kleef vormt samen met het bos van de Freiherr von Vittinghoff-Schell en het Tannenbusch een bosgebied van bijna 6000 ha. Als criterium voor een schaarse broedvogel heb ik een dichtheid van minder dan 1 paar per 200 ha genomen; minder dan 30 paar in totaal dus voor het hele gebied.

De gegevens uit de periode vóór 1970 zijn in hoofdzaak van D.Müller; de latere gegevens ook van W.Helmer, G.Müsken, P.Opdam en van mijzelf. Zoals de meeste bosgebieden in deze omgeving bestond het huidige Reichswald in het begin van de vorige eeuw grotendeels uit heide. Keuwenlange overbeweiding had het bos doen verdwijnen. In 1815 begon onder pruisisch bewind een ge-regelde bosbouw: het Reichswald werd verdeeld in regelmatige parcelen (Jagen), natte plekken werden ontwaterd door doorbreking van de ondoorlatende lagen en voornamelijk beuken en grove dennen werden aangeplant. Door krijgshandelingen, grootscheepse kaalkap en branden heeft het Reichswald tijdens en vlak na de Tweede Wereldoorlog veel geleden. Bovendien werd toen ruim 1500 ha ontgonnen voor vluchtelingen uit de "ehemalige Ostgebiete" (de huidige dorpen Reichswalde en Nierswalde).

De broedvogels zijn ingedeeld naar de criteria van de Sovon Atlas (Teixeira 1979). De stippen op de kaartjes duiden niet op individuele broedparen, maar op percelen waar broedgevallen geconstateerd zijn.

Verdwenen broedvogels

Blauwe reiger (zie kaart) :

Een grote kolonie bevond zich in het Tannenbusch (rond 1914 ± 130 broedparen, tot 1958 nog ± 100, daarna snelle achteruitgang waarschijnlijk door kanalisering van het Kalflack, een oude rivierarm, die bij Kalkar begint en tegenover Emmerik in de Rijn uitmondt). Sinds 1964 heeft er geen reiger meer in het Reichswald of in Tannenbusch gebreed.

Nachtswaluw en tapuit (zie kaart) :

Na de Tweede Wereldoorlog broedvogel van de grote kapvlakten en jonge aanplantingen o.a. ten zuiden van de Kartenspielerweg. Laatste waarneming van de nachtswaluw : 25 juni 1967 bij Schottheide. In de periode 1955-58 broedden er jaarlijks 10-15 paar tapuiten in het op kaart aangegeven gebied.

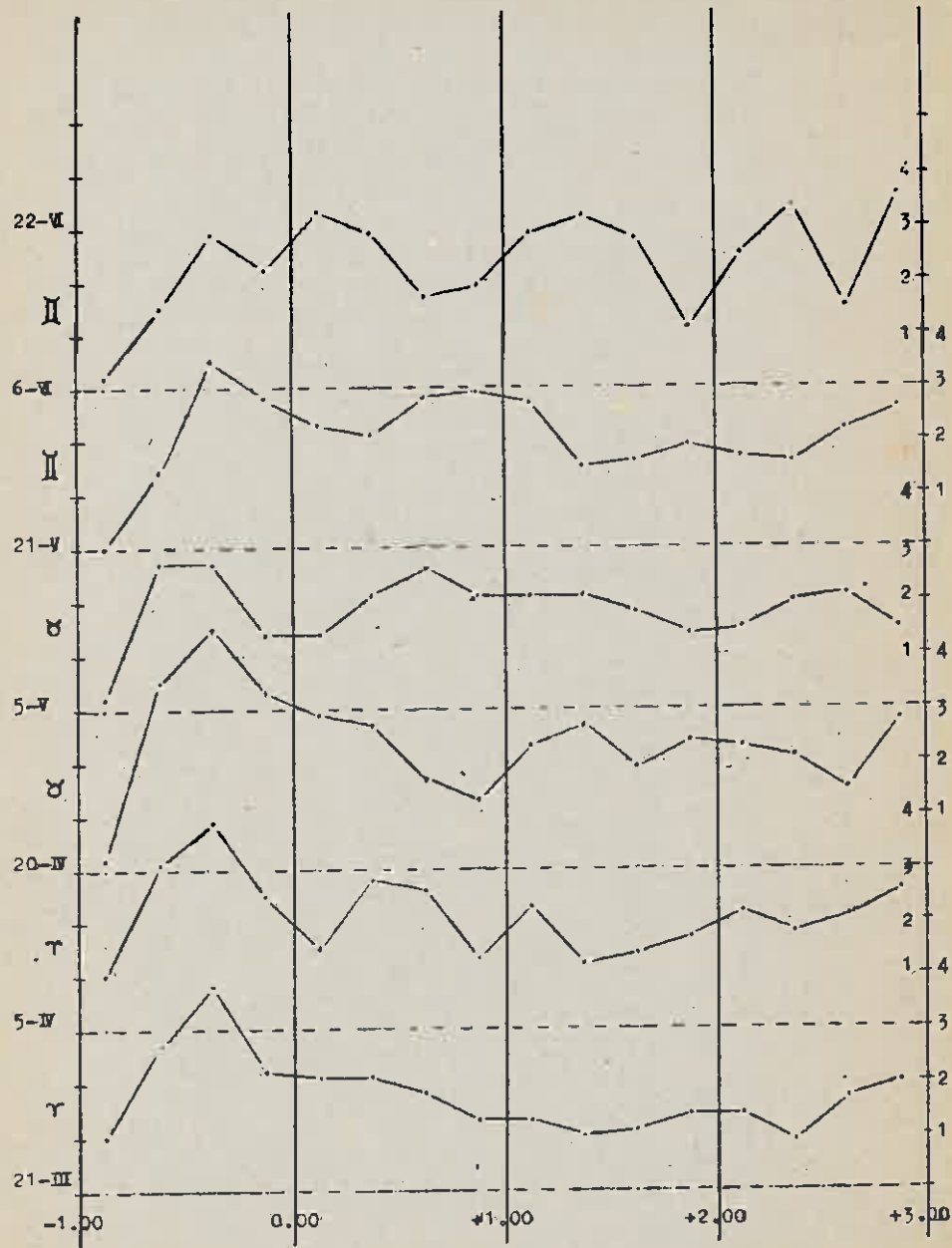
Grauwe Klauwier (zie kaart) :

Het langst heeft de grauwe klauwier het volgehouden bij het akkerbouwgebied in het Reichswald bij de boswachterswoning aan de Gennep Weg in het verlengde van de Kettelstraat. Tot en met 1980 zaten hier ieder jaar 1-2 broedparen. In 1981 was deze soort ook hier weg. Dit waren de laatste broedende grauwe klauwieren in het werkgebied van onze VWG.

Onregelmatige broedvogels

Rode Wouw:

Volgens het Forstamt Kleef omstreeks 1948 een broedgeval bij Kleef. In tegenstelling tot geruchten, die binnen onze VWG en de NVJ Nijmegen circuleren, beslist geen broedgeval meer sinds 1969. Dit laatste geldt ook voor slechtvalken en oehoe (of all species !) Het dichtstbijzijnde broedgeval van de rode wouw in de laatste 10 jaar was bij het dorp Marienbaum 12 km ten oosten van het Tannenbusch (1979).

Zingende Winterkoningen

Figuur 5

Boompiepers:	6-1	1 ex	Kaliwaal-Leeuwen (DV)
Waterpiepers:	18-10	2 ex	Vlietberg-Ooijpolder (W,JH), 1 ex Veerweg Druten (DV)
Gele Kwikstaart:	24-10	1 ex	Ubbergen (AE)
Gr.Gale Kwikstaart:	6-11	2 ex	Maas-Waalkanaal (HM)
Pestvogel:	30-11	10 ex	Velp bij Grave (EBS)
Zwarte Roodstaart:	21-11	1 ♂	Erlecom (AV)
Gekr.Roodstaart:	17-10	1 ex	Maas 16L (rt)
Paapjes:	19-10	1 ex	Circul van de Ooij (JH)
Roodborsttapuit:	21-10	1 ♂	in prachtkleed Steenfabriek Groenlanden (OH) 1 ex Teersdijk Nijmegen (RG)
Tapuit:	17-10	1 ex	Maas 14R (rt), 18-10 2 ex
Beflijsters:	23-10	1 ex	Nederrijk (JH)
Kraanvogel:	21-11	2300 ex	Maasheggen Vortum (Bij)
Zwartkop:	23-10	1 ♀	juv H.Landstichting (W), 28-11 1 ♀
Tjiftjaf:	6-11	1 ex	r. Westerhout Druten (DV)
Beardmannetje:	10-11	1 ex	r. Groenlanden-suid (OH)
Klapekster:	28-10	1 ex	Loosierheide Bergen Lb (Hs)
Honte Kraai:	24-10	1 ex	Putten Leuth (PB), 5-11 25 ex
Europ.Kanaries:	5-11	1 ex	Nederrijk (W)
Groenling:	24-11	140 ex	Industrieweg Sluis Nijmegen (DV)
Frater:	25-10	25 ex	Millingerwaard (AE), 12-11 3 ex
Barnsijs:	30-10	19 ex	H.Landstichting (W), 5-11 25 ex
			Telbrug Beneden-Leeuwen (DV)

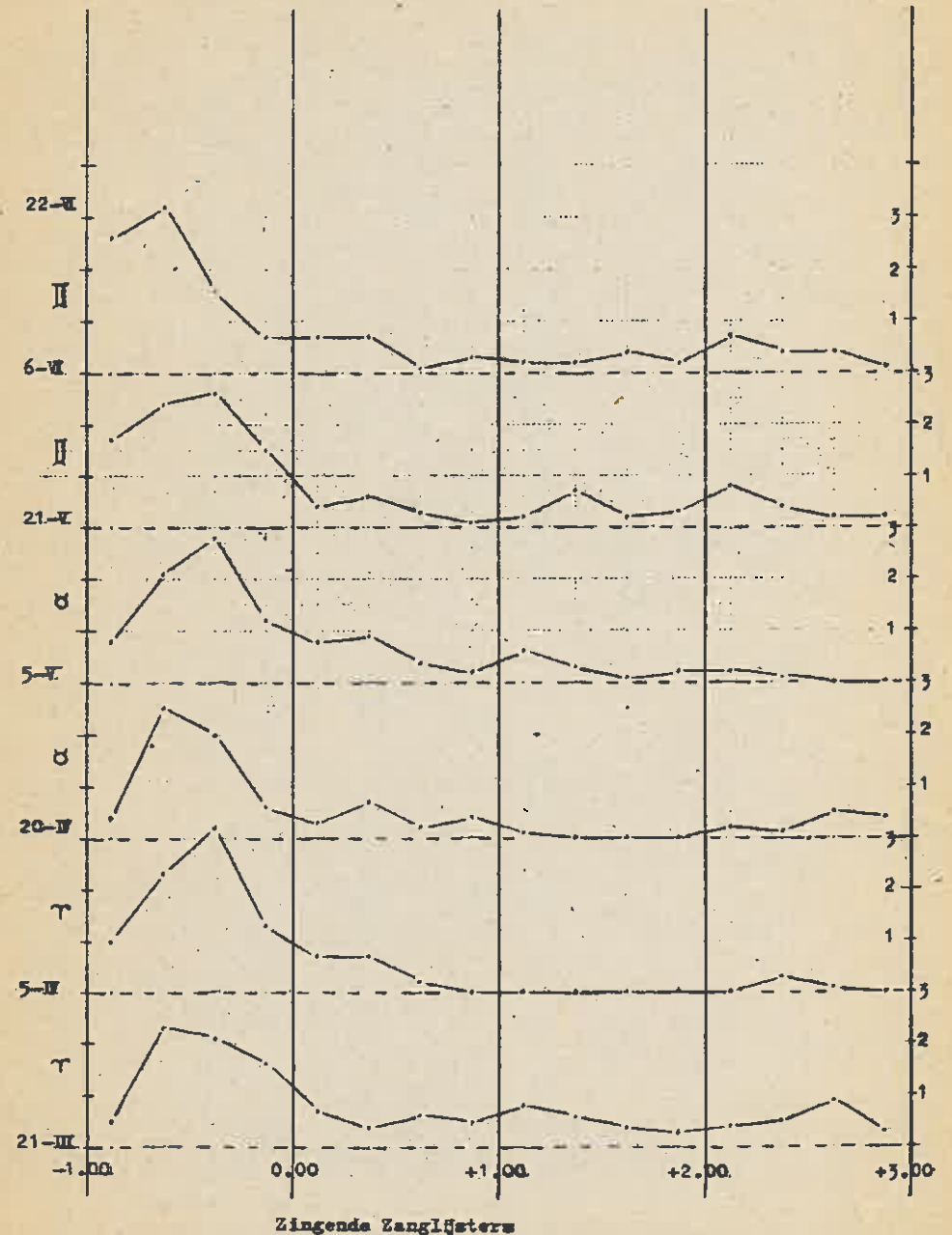
Alle inzenders weer van harte bedankt. Waarnemingen uit december 1981, januari en februari 1982 graag inleveren vóór 1 april a.s. bij:

Peter Brouwer
Pater Brugmanstraat 44
6522 EN Nijmegen.

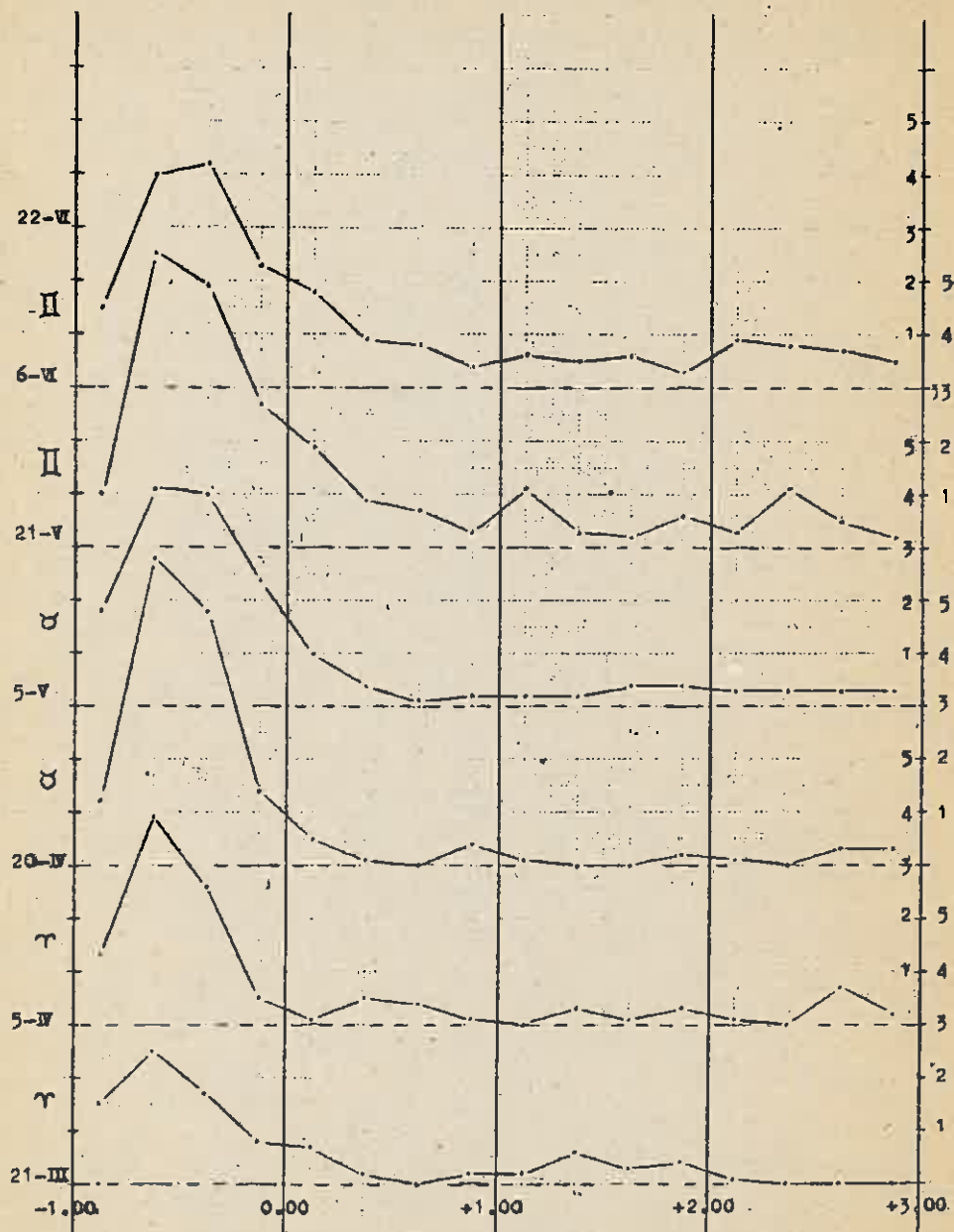
P.S. Ik ben mij er van bewust, dat ik deze rubriek samenstel aan de hand van mijn eigen vogelervaringen en - kennis. Daar zitten natuurlijk lakunes in. Ook mijn eigen onbewuste voorkeuren spelen een rol.

Dit alles betekent, dat de waarnemingenrubriek aan veel kritiek onderhevig kan zijn. Deze kritiek zal ik dan ook ter harte nemen. Dat ik echter alleen de waarnemingen van een select groepje vogelaars zou publiceren is ten onenmale onjuist. Het veel voorkomen van bepaalde namen wordt veroorzaakt door het feit, dat maar een beperkt aantal mensen regelmatig en in redelijke hoeveelheden waarnemingen instuurt. Die indruk van een select groepje kan dus gemakkelijk weggenomen worden, door het insturen van waarnemingen door veel meer mensen.

DV=D. Visser	RW=R. J. Wurster
GH=Mevr. Gerritsen-Hermanides	LB=L. de Boer
OH=O. v. Hoorn	RG=R. Gorissen
W=H. Helmer	LR=L. Rietveld
MK=M. Klaassen	EE=E. Engelen
NJN=Nijm. Jeugdbond v. Natuurstudie.	LvdB=L. v. d. Bergh
JH=J. Helmer	FN=F. Nillesen
AE=A. v. Eck	Rb=R. Bouwman
AV=A. Vink	JS=J. Sikkema
HM=H. Meekes	versch= verscheidene waarnemers
Hs=Echtbaar Hermsen	FS=F. Snel
rt=rivierentelling	RB=R. Bitterling
HvT=H. v. Tienen	PS=P. Scholte
PE=P. Brouwer	R.BB=R. Böhmer
Eij=H. Eijkman	HH=H. v. d. Heuvel
GV=G. Verkleij	AS=A. v. Swaay

Figuur 4

Zingende Merels

Figuur 3

VOORJAARSFENOLOGIE 1980

deel 3

HET WEER EN DE WAARNEMINGEN

1. het weer, maandoverzicht

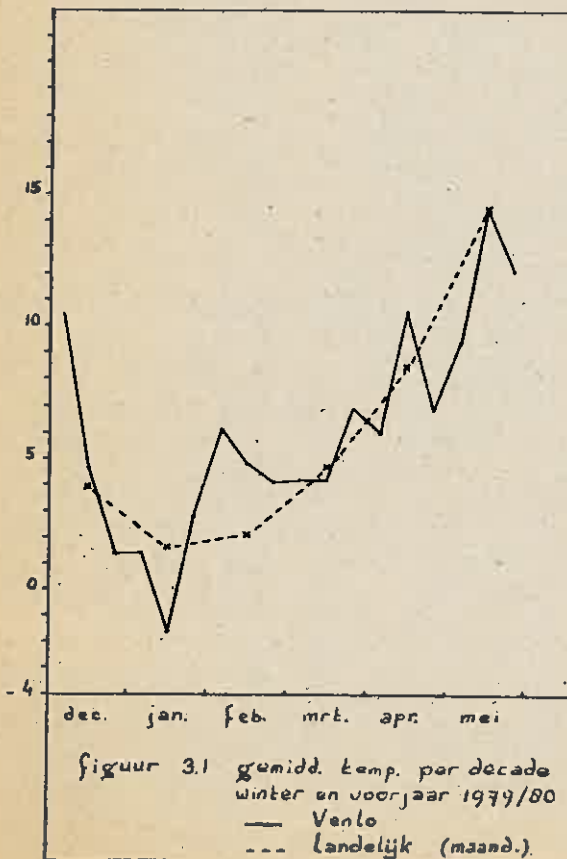
Februari 1980 was zacht, iets te nat en te somber. Vooral het begin van de maand was warm met veel neerslag.

Maart was zeer somber, vrij nat en daarbij iets te koud. Aan het eind van de maand ontstond gunstig trekweer.

April was eveneens vrij somber en koud, met een normale neerslag d.w.s. de meeste regen viel in de tweede helft van de maand.

Mei: zeer zonnig en droog. Veel noord-oostelijke winden.

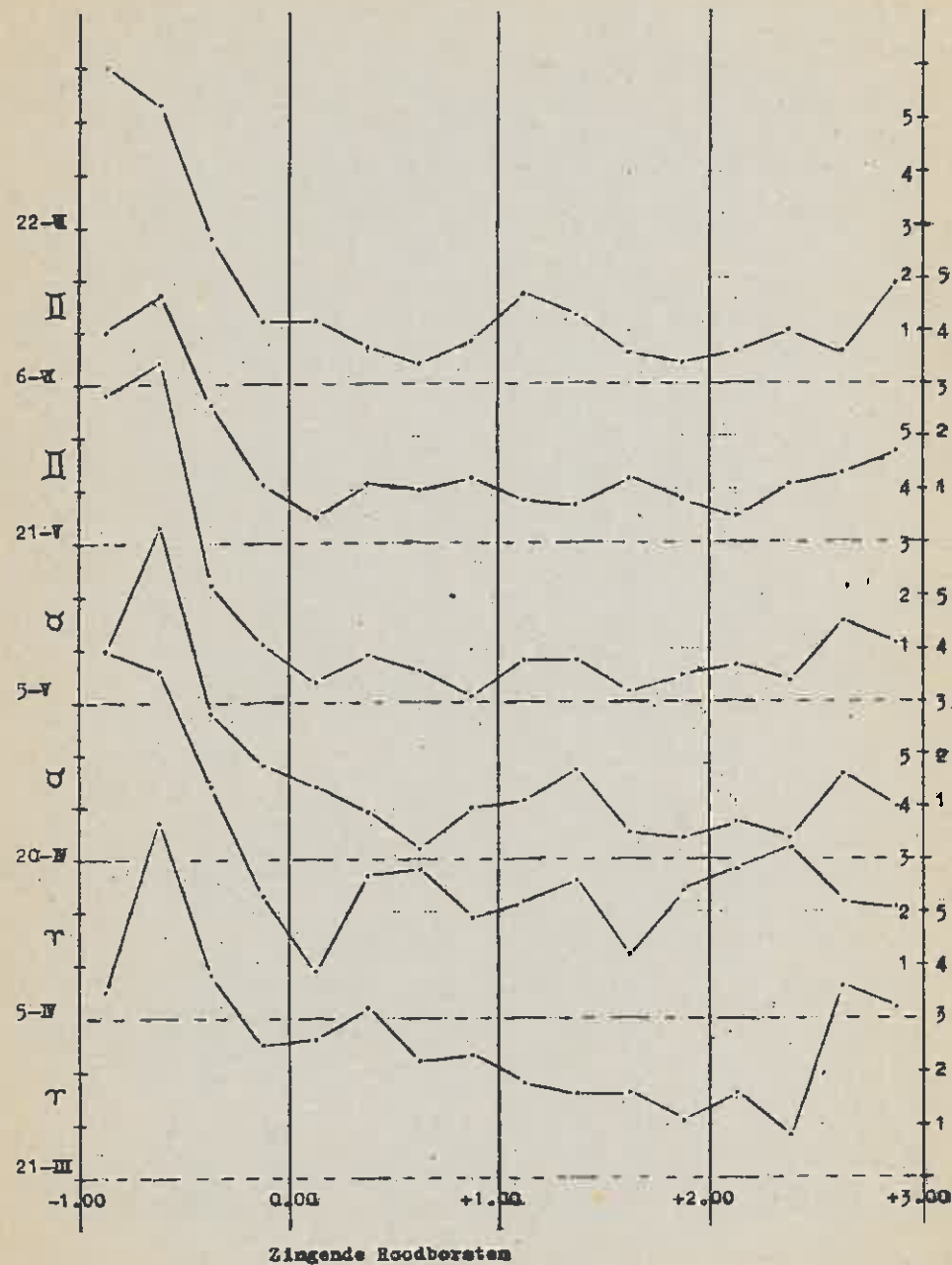
Juni: de eerste helft van de maand was zomers, met weinig neerslag. De grafiek 3.1 is het gemiddelde temperatuurverloop weergegeven van winter en voorjaar 1979/1980, gemeten op het weerstation Venlo, met het normale verloop (berekend over de 5 hoofdstations in Nederland) bijgevoegd ter vergelijking.

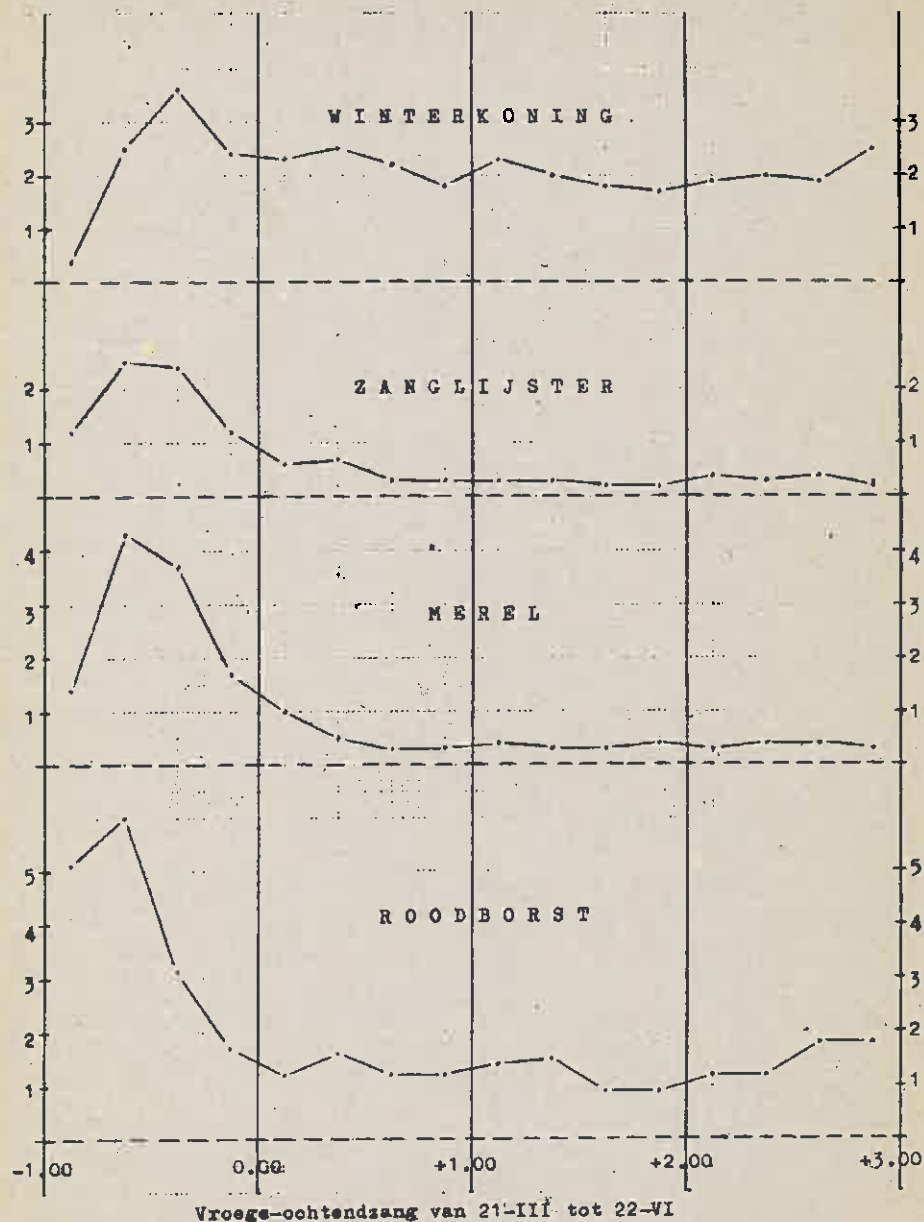
figuur 3.1 gemidd. temp. per decade
winter en voorjaar 1979/80
— Venlo
--- landelijk (maand.)

tabel 3.1 Gemiddelde terugkeer van de zomergasten.									
kolom 1 : gemiddelde eerste waarnemingsdata over 1976 t/m 1980									
kolom 2 : gemiddelde eerste waarneming in 1980									
kolom 3 : eerste waarneming in 1980.									
soort	76-80	80	80	soort	76-80	80	80		
purperreiger	9-5	11-4	11-4	beerenwsiuw	26-3	26-3	26-3		
kwak	28-5			huisswaluw	3-4	3-4	27-4		
woudaapje	12-5	25-5	25-5	oeverwaluw	8-4	3-4	1-4		
oecivaar	16-4	21-4	12-4	boompleper	31-3	3-4	31-3		
somertaling	10-3	8-3	4-3	gele kwikst.	2-4	30-3	15-3		
wespendief	28-4	11-4	11-4	befligster	27-4	1-5	1-5		
rode wouw (vroeg)	16-2	8-2	8-2	gr.klauwier		10-5	10-5		
swarte wouw(hoofdtr)	10-5	15-5	15-5	nachtegaal	16-4	14-4	10-4		
bruine kiekendief	19-3	28-3	13-3	blauwborst	6-4	10-4	5-4		
visarend	18-4	13-4	13-4	sw.roodstarrt	18-3	25-3	23-3		
boonvalk	14-4	27-3	20-3	gekr.roodstaart	6-4	14-4	1-4		
kwartel	16-5	15-5	15-5	paapje	23-4	30-4	13-4		
kraanvogel(hoofdtr)	15-3	22-3	15-3	roodborstapuit	4-3	12-3	8-3		
kwartelkoning	14-5	16-5	8-5	tapuit	6-4	9-4	20-3		
klein waterhoen	20-5			sprinkh.riets.	23-4	27-4	23-4		
porseleinhoen	12-5	9-5	9-5	snor	3-5	13-5	13-5		
scholckster	wi/19-2	19-2	19-2	rietsanger	16-4	14-4	14-4		
goudplevier	wi/ 4-3	10-2	10-2	bosrietsanger	7-5	13-5	8-5		
bontbekplevier	11-3	24-3	24-3	kl.karekiet	15-4	23-4	14-4		
kleine plevier	20-3	30-3	24-3	gr.karekiet	30-4	30-4	21-4		
grutto	19-2	23-2	16-2	braamsluiper	13-4	13-4	10-4		
tureluur	25-2	10-3	7-3	grasmus	19-4	13-4	13-4		
houtsnip	wi/ 3-3	17-3	9-3	tuintluiser	19-4	29-4	13-4		
kempbaan	wi/26-2	8-3	21-2	swartkop	3-4	31-3	31-3		
kluut	16-4	11-4	11-4	fluiser	28-4	1-5	1-5		
dwergruesuw	5-5	22-4	22-4	tjiftjaj	12-3	20-3	16-3		
swarte stern	16-4	13-4	13-4	fitis	26-3	28-3	28-3		
visdief	16-4	13-4	13-4	spotvogel	7-5	13-5	10-5		
tortelduif	19-4	16-4	16-4	gr.vliegenvanger	30-4	6-5	30-4		
koekoek	10-4	20-4	14-4	bonte vliegenv.	25-4	30-4	23-4		
nachtswaluw	15-5	15-5	15-5	wielewaal	5-5	9-5	9-5		
gierswaluw	22-4	26-4	17-4	eur.kanarie	29-3	13-4	13-4		
draaihals	24-4	30-4	30-4	grauwe gors	8-4	14-4	1-4		
boomleeuwerik	16-2	1-3	10-2	ortolaan	30-4	30-4	30-4		

Onderstreepte data; gebaseerd op onvoldedige gegevens; 1e kolom slechts 3 waarnemingsjaren; indien minder dan 3; weggelaten. 2e kolom: ten hoogste 4 waarnemingen, hiervan de vroegste gekozen.
 Bijzonderheden; van de rode wouw zijn de vroegst doortrekkende exx. opgenomen (de hoofdtrek valt in maart); van de swarte wouw en de kraanvogel is daarentegen de gemiddelde 1e datum van de hoofdtrek genomen. Soorten met de aanduiding wi worden vrijwel in elke winter in klein aantal aangetroffen in ons gebied.

Figuur 2

Figuur 1

2. De (gemiddelde) terugkeer van de soorten

Om nu enigszins de plaats te kunnen bepalen van het voorjaar 1980 in de reeks van onderzoeksjaren heb ik in tabel 3.1 de gemiddelde eerste terugkomstdata over de vijf onderzoeksjaren vermeld per soort (kolom 1). In kolom 2 de gemiddelde terugkeerdatum in 1980 op basis van volgwarnemingen en in kolom 3 de datum van de eerste terugmelding in 1980. De data gelden alleen voor het Rijk van Nijmegen en Noord-Limburg. De data van kolom 2 zijn verkregen door uit te gaan van de eerste opeenvolgende waarnemingen van een soort met ten hoogste één dag verschil onderling. Van deze "volgwarnemingen" is dan de vroegste gekozen. (met dank aan Pieter-Paul). Waren er geen volgwarnemingen of was het gat te groot met eerdere waarnemingen dan heb ik gemiddeld tussen de eerste en de derde waarneming. Dit is vooral gebeurd bij de schaarsere soorten, waar over het algemeen minder waarnemingen van bekend werden.

Het voordeel van deze werkwijze is dat extreem-vroege en/of foutieve terugmeldingen "geutraliseerd" worden en daardoor niet jarenlang voor complicaties blijven zorgen. In de tabel 3.1 en in de soortentabel (Mourik 714) kunt U deze extreem-vroege, "solitaire" waarnemingen er gemakkelijk uithalen.

Nu zou eigenlijk hetzelfde moeten gebeuren met de fenologie-waarnemingen van de voorgaande jaren, maar dat heb ik laten rusten i.v.m. de bewerkelijkheid. Alleen de meest extreme gevallen heb ik gecorrigeerd. Overigens treedt er toch al een sekere correctie op door de gemiddelde eerste terugkeer te berekenen over alle onderzoeksjaren samen. (tabel 3.1, kolom 1)

In de volgende tabel 3.2 heb ik de gemiddelde afwijking (in dagen) berekend van alle eerste soortsmeldingen van 1980 tov. het gemiddelde over de vijf onderzoeksjaren. Verder is nog een uitsplitsing gemaakt naar zangvogels - niet zangvogels en naar soorten die normaal op gehoor dan wel op zicht worden waargenomen.

Uit deze tabel komt de invloed die eerste waarnemingen uitoefenen duidelijk naar voren: als we alleen uitgaan van deze waarnemingen dan was 1980 een vroeg jaar, maar volgens de gecorrigeerde data op basis van de volgwarnemingen was 1980 juist aan de late kant.

Opvallend is ook dat de zangvogels gemiddeld méér te laat zijn teruggemeld dan de niet-zangvogels, terwijl eveneens een aanzienlijk verschil is tussen de soorten die gewoonlijk op zicht worden waargenomen en die, welke meer op gehoor worden opgemerkt. Een oorzaak hiervoor zou een te koud of een te winderig voorjaar kunnen zijn, waardoor de vogels minder (snel) zongen. Volgens grafiek 3.1 klopt dit eerste wel. De veronderstelling zal verderop nog getoetst worden.

tabel 3.2 Het verschil tussen de terugmeldingen en 1980 en de gemiddelde 1e terugmelding over de vijf onderzoeksjaren (1976 t/m 1980), uitgedrukt in dagen.

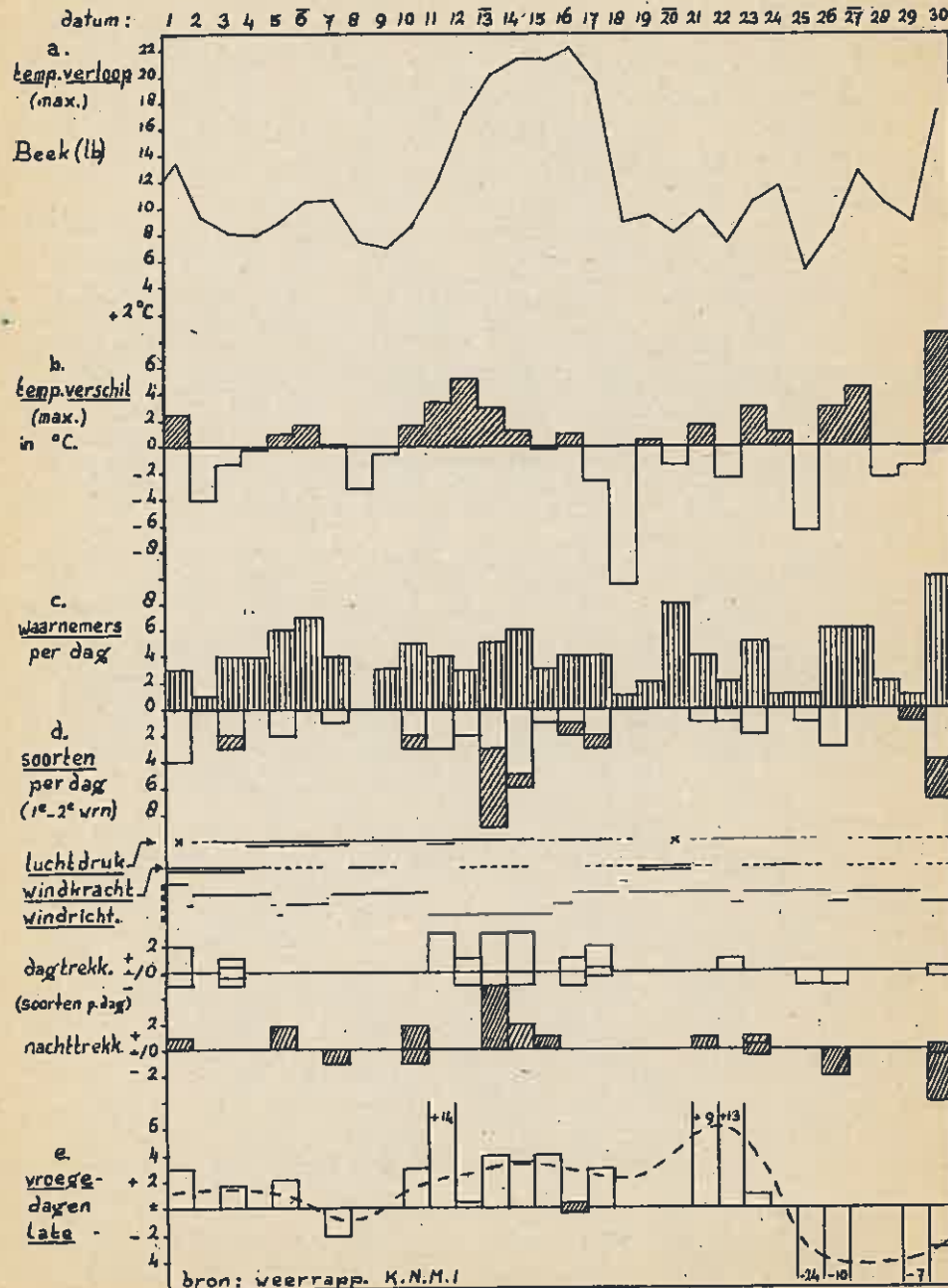
	zicht	gehoor	totaal	1e wrn.
niet zangvogels	- 1,0(24)	+2,6(7)	-0,2(31)	-3,5
zangvogels	+ 1,8(8)	+4,6(25)	+3,9(33)	-1,1
totaal	- 0,3	+4,2	+2,0	-2,3

- tekens: eerder dan normaal; + tekens: in 1980 later dan normaal.

kolom zicht: soorten die gewoonlijk op zicht worden waargenomen met aantal tussen haakjes. kolom gehoor: analoog. kolom totaal: beide categorieën samen, data van 1980 gebaseerd op volgwarnemingen.

kolom 1e wrn.: data van 1980 gebaseerd op eerste waarneming/soort.

blok 1. verband weer en terugmeldingen in april 1980.

VROEGE-OGHTENDZANG

Tijdens broedvogelinventarisaties van de oostelijke St Jansberg (Koningsbosch) in de jaren 1978, 1979 en 1980 heb ik bij het intekenen van de zangwaarnemingen ook aangegeven wanneer de vogel zong, in tijdvakken van telkens een kwartier gerekend ten opzichte van zonsopgang. Van roodborst, merel, zanglijster en winterkoning geven deze waarnemingen vermoedelijk een redelijk goede indruk van het verloop van de gemiddelde zangintensiteit in het waarneemtijdvak. In bijgaande grafieken zijn voor deze soorten de gegevens verwerkt van in totaal 32 tochten tussen één uur vóór tot drie uur na zonsopgang, in de periode van 21 maart tot 22 juni. Omdat bij elk kwartier vóór durende zang van het vorige kwartier niet opnieuw genoteerd is en om wat gelijkmatiger verlopende grafieken te verkrijgen, is het derde deel van het aantal zangwaarnemingen van elk kwartier opgeteld bij dat van het daarop volgende kwartier. In figuur 1 zijn op die manier alle waarnemingen over de hele lente verwerkt. In de overige 4 figuren is dit gedaan voor elk van de 6 halve maanden waarin het voorjaar verdeeld kan worden, om te zien hoe de ontwikkeling van de zangintensiteit in de loop van het voorjaar is; daar het aantal tochten per halve maand wat klein is hebben deze grafieken een onregelmatiger verloop en bevatten ze minder duidelijke informatie. Verder zij opgemerkt dat er in de onmiddellijke omgeving van het bezochte gebied weinig straatverlichting is; ik heb de indruk dat daarom de vogels er later beginnen te zingen dan in bijvoorbeeld stads- en dorpsuinen.

In figuur 1 zien we dat om 1 uur vóór zonsopgang de roodborst al zijn maximum zangintensiteit van het derde kwartier vóór zonsopgang benadert; na dit maximum daalt de intensiteit van de zang snel en bij zonsopgang is deze al afgenomen tot het gemiddelde van die gedurende 3 uur na zonsopgang, welk gemiddelde op ongeveer een vierde van de maximale intensiteit ligt. Als we naar figuur 2 kijken zien we dat in de eerste twee halve maanden de zangintensiteit van de roodborst na zonsopgang zeker twee keer zo groot is als later in de lente; in het bijzonder in de periode van 5 mei tot 21 mei wordt na een half uur vóór zonsopgang weinig gezongen. De merel komt, blijkens figuur 1, iets later op gang dan de roodborst, maar bereikt eveneens in het derde kwartier vóór zonsopgang zijn maximale zangintensiteit; daarna loopt de intensiteit geleidelijk af en vanaf een half uur na zonsopgang zingt de merel slechts incidenteel. Uit figuur 3 blijkt dat tegen het eind van de lente de merel toch iets meer na zonsopgang blijft zingen, op ongeveer een achtste van het maximum; verder is er in de eerste halve maand van de lente duidelijk minder merelzang dan later.

In figuur 1 vertoont de grafiek van de zanglijster veel overeenkomst met die van de merel; wel lijkt de zanglijster iets vroeger op gang te komen, vooral, zoals uit figuur 4 blijkt, in de laatste maand van de lente, en zingt de zanglijster in de eerste halve maand van de lente al volop, terwijl hij dan ook na zonsopgang nog redelijk blijft zingen, op een kwart van zijn maximum.

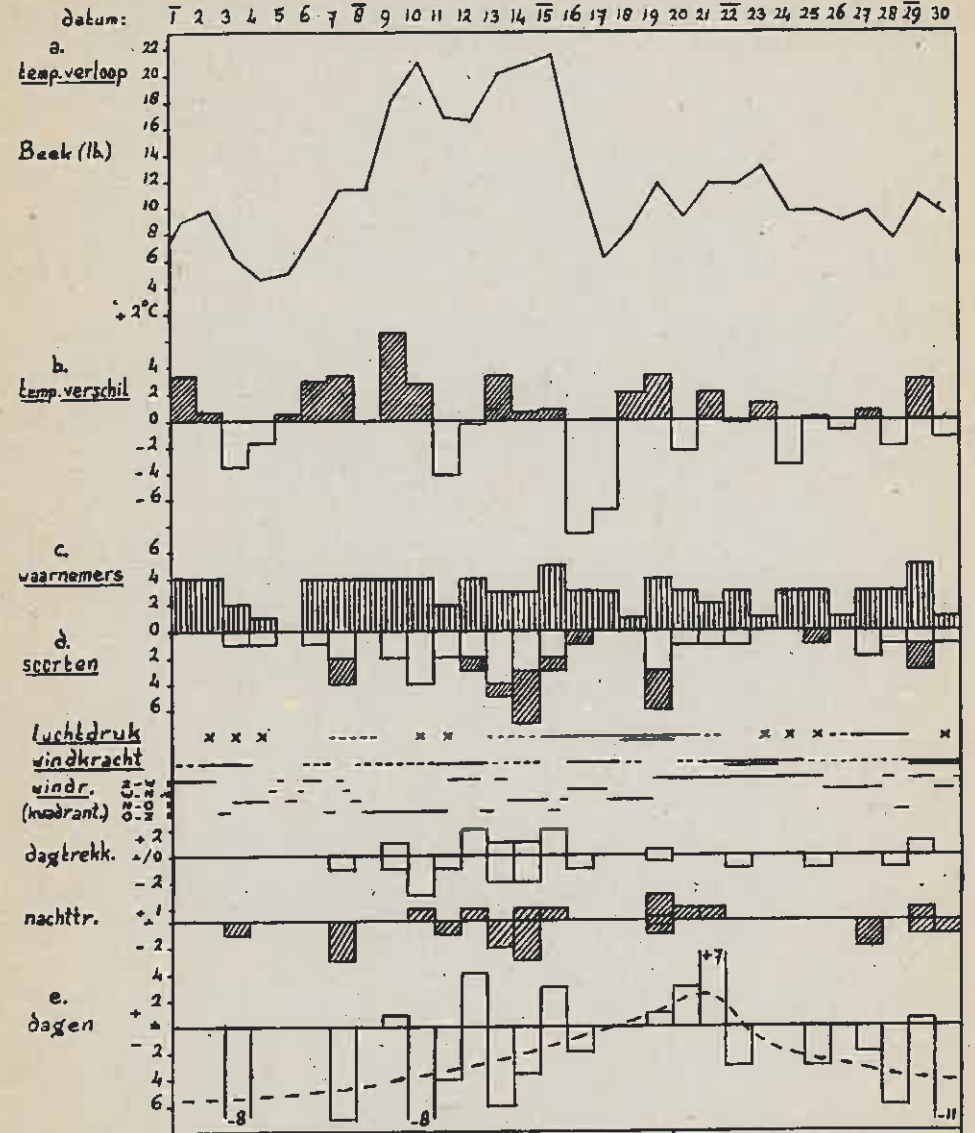
De winterkoning komt pas in het derde kwartier vóór zonsopgang goed op dreef en bereikt zijn maximale zangintensiteit in het kwartier daarna; op dit betrekkelijk kleine maximum na blijft de zangintensiteit van de winterkoning verder in het waarneemtijdvak op bijna hetzelfde niveau als in het derde kwartier vóór zonsopgang. In figuur 5 zien we dat er in de tweede helft van het voorjaar eigenlijk helemaal geen uitgesproken maximum meer in de zangintensiteit van de winterkoning is.

Henk de Vries
Jan van Cuykstraat 46
5431 GC Cuyk

Soorten	Trajekten																		
	Waal							Maas											
	2L	3L	4L	5L	6L	7L	8L	13R	14R	15R	16R	17R	18R	13L	14L	15L	16L	17L	18L
Zanglijster										1							1	1	
Koperwiek	10	16	5		1		2	12	24	16	2	23	6	28	25			11	
Merel	4	12	10				9	18	20	23	11	3	9	27	7		5	8	
Roodborst	2	1	1				3	6					2		1	1	2		
Koolmees		2	1				2	12	14	18			7	1	4		4	1	
Pimpelmees		4					3	4	8	12	1		1	1			7		
Startaar								12				2							
Boomkruiper							1			4									
Geelgors	1													1					
Rietgors		8					1						1	1					
Groenling								8	12			1	1						
Putter	1																		
Kneu							20	11					2			70			
Sijs		7																	
Frater								45											
Goudvink														1					
Vink	2	2					76	53	82			3	17	3	1	2	3		
Keep																	1		
Ringmus	15	15					200	48	14				36			3	90	30	
Spreeuw	15	15		6	24	52	25	196	140	160	26	9	40	34	42	72	70	61	21
Zw. Kraai	23	15	4		5	8	13	30	45	72	44	33	30	145	10	16	11	135	40
Roek	6							68	72	14			23		6		45	62	7
Kauw	105	22					3	136	110	132	22		16	72	3	39	67	131	2
"Witte"Kauw																1			
Ekster	2	14	2	2	1		6	27	33	48	35	4	8	16	22	11	36	21	17
Gaai								2	2	4				1					
Valkparkiet									1										

blok 2. verband weer en terugmeldingen in april 1979.

verklaring
 blok 1 en 2 : b: temp.verschil opeenvolgende dagen
 c: alleen inzenders { □ van inzenders
 d: nwe soorten (1^e wrn.) { ▨ uit archief
 e: positie dagen (gebaseerd op 1^e wrn., gesommeerd), zie tekst
 luchtdruk: x ≤ 1005 mb; open 1006-1013 mb; --- = 1015; ▬ 1017-1025; = > 1025
 windkracht: x < 1,5 m/s; open 1,5-3 m/s; --- 3-4,5 m/s; ▬ 4,5-6 m/s; = > 6 m/s

bron: K.N.M.I.

3. Het weer en de terugmeldingen

Om de invloed van het weer op de terugmeldingen enigszins te kunnen bepalen zijn in de navolgende figuren verschillende elementen, waaruit "het weer" is samengesteld, apart weergegeven per dag. Als "case study" is de maand april gekozen omdat deze maand de meeste terugmeldingen kent. Aan deze weers-elementen zijn het aantal bezoeken en het aantal nieuwe soorten per dag gereguleerd (blok 1).

Ter controle is hetzelfde gedaan voor de maand april van 1979 (blok 2). Behalve de eerste waarneming per soort is ook de tweede opgenomen, voor zover ze natuurlijk in de maand april vallen.

a. de temperatuur en de terugmeldingen

Bekijken we het temperatuurverloop in april (1980) dan valt onmiddellijk de piek op halverwege de maand, met max. temperaturen tot boven de 20° C (blok 1a). Het effect hiervan op het aantal eerste waarnemingen is evident (blok 1d). Op zondag 13 april 9 "eerste" waarnemingen en op 14 april nog eens zes. Het aantal waarnemers is in deze periode normaal (blok 1c). Een opvallende bijzonderheid is nog dat de riviertelling op 12 april nauwelijks invloed uitoefent (slechts 2 eerste waarnemingen).

Omgekeerd zijn er geen eerste waarnemingen bekend uit de periode vlak voor en na dit maximum (8 en 9 april, resp. 18, 19 en 20 april). Weliswaar waren toen soms weinig waarnemers in het veld, op 20 april juist méér dan gemiddeld. Ook elders deze maand correspondeert een sterke temperatuurval (zie blok 1a en b) met weinig of geen eerste waarnemingen op de betreffende dagen.

Er is een manier om een, nog duidelijker te demonstreren met behulp van tabel 3.1. Aan de hand van de gemiddelde terugkeerdatum van een soort over de vijf onderzoekjaren (normdatum) en de eerste twee terugmeldingen in 1980 kunnen we het aantal dagen a berekenen dat die soort eerder of later dan normaal is waargenomen. Een tweede waarneming valt gemiddeld drie dagen later dan de eerste. Dit doen we voor elke soort per dag van de maand (a1, a2, ens.); we tellen de zo verkregen getallen op en delen de uitkomst door het aantal nieuwe soorten van die dag, dus

$$a_1 + a_2 + \dots + a_n = a_x$$

De uitkomst is een gemiddeld cijfer $\frac{a_x}{n}$ (in dagen) wat aangeeft of van die dag de 1e waarnemingen in hun totaliteit normaal zijn dan wel vroeger of later vallen wat op grond van de normdata verwacht mocht worden.

De uitkomsten van de verschillende dagen zetten we uit op een rechte lijn, de x-as. (blok 1e). Boven deze lijn de "vroeg"e dagen, de soorten zijn gemiddeld eerder waargenomen dan normaal; onder de "late" dagen. We krijgen nu een verloop voor de gehele maand, waaruit in één oogopslag duidelijk is of de maand "vroeg", "laat" of "normaal" is. April 1980 blijkt aanvankelijk "normaal" te zijn; o.v. het maximum komt er halverwege een omslag naar het uitgesproken "vroeg", terwijl de curve in de 3e decade van de maand "onderduikt".

Deszelfde methode passen we toe voor april 1979. De verkregen curve komt in deze maand nauwelijks boven de x-as uit (blok 2e). Dat valt te verklaren, omdat de terugkeer van de soorten toen sterk vertraagd was onder invloed van de strenge winter, terwijl het voorjaar over de gehele linie ook nog eens te koud was. De warme periode van 8 t/m 15 april zorgde voor een tijdelijk inlopen van de achterstand. (zie ook Mourik 6:2)

b. de luchtdruk, windrichting en windsterkte en de terugmeldingen.

Zowel in april 1979 als in april 1980 is er geen duidelijk verband te bespeuren tussen de luchtdruk en de terugmeldingen, de gegevens zijn te tegenstrijdig en het lijkt er zelfs op dat de luchtdruk helemaal niet van invloed is tenzij indirect nl. als belangrijke veroorzaker van de wind. Van de windrichting mag eerder verwacht worden dat ze van invloed is.

Juist in de periode van maximum-temperaturen en de vele terugmeldingen in april 1980 was de wind zuid-oostelijk en alleen op de 12e vrij hard, waarmee misschien het raadsel is verklaard waarom er zo weinig eerste waarnemingen zijn gedaan op die dag van de riviertelling. 11 april was de eerste dag met een wind uit het zuid-oost kwadrant, waarbij de wind in de loop van de dag draaide van OZO naar Z. De windkracht was zeer zwak en het was half bewolkt,

Soorten	Trajekten																		
	Waal								Maas										
	2L	3L	4L	5L	6L	7L	8L	13R	14R	15R	16R	17R	18R	13L	14L	15L	16L	17L	18L
Fuut	29	44	23		6	8	2	4	6		6								
Dodaars		16	2			1			2			1	5		1		1	8	
Bl. Reiger		2				10	4	6	4	5	2	4	3			4	6	1	
Wilde Eend	312	679	10		223	46133	483	306	325	176	53	257	826	5		11	1389	200	
Wintertal.	132	62			3	10	8	77	94	78		32	1					11	
Krakeend	3																		
Smient	102	16				2												1	
Pijlstaart							6												
Kuifeend	11	37	12		2	73	163	12	24	33	5	10					12	95	
Tafeleend	4	50	70			9	10	22	32	45	18			50			7	359	
Gr. Zaagbek							1												
Nonnetje	2	10			1														
Bergeend		1																	
Gr. Gans		19							48										
Kolgans	21	16				25													
Rietgans		14										75							
Brandgans						2													
Knobbelzwa.	11	12		1	2	3	2			1		13						3	
Wilde Zwaan								16											
Kleine Zwa.	3	6			13														
Buizerd	10	17	1				4	6	6	5	1	3	4	6			5	3	
Ruigpootbu.									1										
Sperwer		1										1						1	
Havik							12			10									
Blauw. Kiek.							1												
Torenvalk	4	2	3		2		2	2	18	5	3	1		4	10	3	3		
Patrijs	7	30										8		19					
Waterhoen	3	14	16	2	2	8	8	12	18	6	1	7	1			1	3	2	
Meerkoet	569		97		267	1576		150		62		215		660		122		6	
	1300			3					72		630		2				789		
Kievit	2365			35		60		850		26		876		17		141		214	
	1238				550		20		22		6			266		330			
Goudplev.	4	6			1														
Watersnip	62	6			1	1	1	1	1	1		14	1				1	1	
Wulp	187	30			12	1			2	4		3							
Zilvermeeuw	31	3			2	4	8	1	2	10		1	12	3					
Stormmeeuw	22	49	8		8	1	15	18	22	25	11	28	4		10	7	2	5	
Kokmeeuw	153	49	200	35	135	60	337	303	350	225	70	23	70	107	59	70	123	80	255
Holenduif	1						5	8	8			1	2					12	
Houtduif	2						45	52	68	11	13	4	60	10		244	152		
Turkse Tor.	1						2		4	1		7						4	
Steenuil		1								1									
Ijsvogel	1																		
G.B. Specht					1														
Kuifleeuwe.									32										
Veldleeuwe.	10	4				2		17	12	22		6	5	25	15		35	3	28
Graspieper		3				1		10	24	28							2		18
Waterpieper		3																	
Pieper spec										3									
Witte Kwik.							2	2	2			1							
Gr. G. Kwik.												1							
Winterkoni.						1		1	1				1	1	1				
Heggenus							3	2	4				1				3		
Gr. Lijster		1					2	1	2	1									2
Kramsvogel	79	19	200		30		16	30	88	3		50	56	4		4	14	40	

RIVIERENTELLINGEN

12 DECEMBER 1981

Onder vrij barre weersomstandigheden, met mist en sneeuw in de lucht en op de grond werd de laatste rivierentelling van 1981 gehouden. Een aantal trajekten zal hierdoor wat minder goed geteld zijn. Ook zullen met name watervogels op grotere watervlakten (grindgaten, rivieren) onderteld zijn. Desalniettemin is er nog heel wat geteld: 78 soorten (exoten niet meegeteld) met in totaal 30.458 exemplaren. De talrijkste soorten waren Kievit (7016 ex.), Meerkoet (6458 ex.), Wilde Eend (3976 ex.) en Kokmeeuw (2866 ex.)

Vooraf het hoge aantal Kieviten is onder deze omstandigheden opvallend. Het was een vreemd gezicht groepen Kieviten in sneeuw en ijs te zien zitten. Van een opvallende sneeuwvlucht was in ieder geval langs de Maas (16-17-18 R) geen sprake. Dit werd mogelijk veroorzaakt door de sneeuwval, die de orientatie en het vliegen belemmerde.

Het aantal Torenvalken is in vergelijking met november gehalveerd. Deels zal hier natuurlijk het slechte zicht de oorzaak zijn. Aan de andere kant kan er net als in januari 1979 (zie Maurik 7e jrg, nr 5, pag 156) sprake zijn van een vlucht voor het slechte weer. Desondanks is het aantal van 62 Torenvalken nog even hoog als in het vorige topjaar 1977.

Verdere opvallende resultaten: Krakeend (3), Bergeend (1), Brandgans (2), Ruigpootbuiserd (1), Goudplevier (11), Watersnip (9), Vooral door de sneeuw waren de Watersnippen langs de oevers vrij opvallend; ze zijn dan ook op veel plaatsen gezien. Hieruit blijkt tevens, dat de soort onder normale omstandigheden waarschijnlijk zwaar onderteld wordt.), IJsvogel (1), Kuifleeuwerik (32, wordt meestal weinig geteld), Waterpieper (3), Witte Kwikstaart (7), Grote Gele Kwikstaart (1) en Frater (45, De soort wordt dit seizoen meer gezien dan andere jaren; weet iemand hier iets meer van?)

Herman Meekes

de Steekse Acker 12-25, 6546 DD Nijmegen

tel 080-783301

uitstekende omstandigheden om termiek te veroorzaken, en inderdaad werden op deze dag op vele plaatsen in het Rijk van Nijmegen en in zuidelijk Limburg wependieten gezien, een uitgesproken "teraleker". (zie grafiek 3.2).

Andere soorten, die in meer of mindere mate van termiek gebruik maken en in deze periode werden gezien zijn: oolievaar, visarend, de eerste (vroeg!) gierswaluw, bruine kiek, vele late buizerden enz.

Gedurende 2/3 van de maand waaide de wind uit noord-westelijke richtingen, aanmerkelijk minder gunstig (tabel 3.3). In het begin van de maand en rond de 20e was de wind bovendien tamelijk sterk. Gecombineerd met de lage opdalende temperaturen is het nauwelijks verwonderlijk dat er in die periode zo weinig nieuwe soorten zijn gezien (blok 1.d)

tabel 3.3 correlatie windrichting en terugmelding.									
n = aantal dagen van de maand		$\frac{w \cdot n}{x \cdot t} = y$		y = correlatiegetal					
x = aantal dagen met bep. windrichting				y = 1 : neutraal					
t = 1e waarnemingen per maand				y > 1 : positief verb.					
w = 1e waarnemingen per windrichting				y < 1 : negatief verb.					
A P R I L 1980					A P R I L 1979				
kwadrant v. windrichting	aantal dagen	aant. art. D N	corr. tot. getal	aant. dagen	aant. soorten D N	corr. tot. getal			
zuid-west	1	3 - 4	1,67	12	10 5 15	0,78			
west-noord	19	9 9 18	0,53	5	1 2 3	0,38			
noord-oost	5	3 8 11	1,22	6	3 9 12	1,25			
oost-suid	5	13 9 22	2,44	6	8 9 17	1,77			
veranderlijk				1	1 1				
totaal	30	28 26 54	1,00	30		1,00			

D = dagtrekkers; N = nachttrekkers. (1e en 2e waarneming per soort)
Hoe meer het correlatiegetal van 1 afwijkt, hoe duidelijker het verband.

Merkwaardig genoeg, op 21 en 22 april wel 1e waarnemingen van grote karekiet en dwergmeeuw, beide veel te vroeg. Dit behoort tot de weinige discrepanties tussen weersomstandigheden en terugmeldingen voor de hele maand april. De enige logische verklaring lijkt dat ze nog enige dagen vroeger moeten zijn gearriveerd, dus nog tijdens het maximum, maar niet eerder zijn opgemerkt.

April 1979 vertoont een totaal ander beeld. Toen was de wind uitgesproken veranderlijk met slechts twee perioden met een constante windrichting. De eerste duurde van 8 tot 11 april met een zuid-oostelijke wind. 8 april, een zondag, weliswaar nog al sonder maar overigens met goede weersomstandigheden, is de enige uitzondering in een periode van veel eerste waarnemingen (7 - 15 april). Wel werden op deze dag fenologie-waarnemingen gedaan, echter geen eerste 12 april, een dag met een aanwakkerende, zuid-westelijke (krimpende) wind, telde toch 3 eerste waarnemingen: zwarte stern, visdief en braamsluiper. Vanaf de avond van de 13e sat de wind enige dagen in de oostelijke hoek. 14 april (riviertelling) was een topdag met 7 eerste waarnemingen.

De tweede periode met + constante windrichting duurde van 19 tot 25 april met zuid-westelijke winden en een zeer matige temperatuur (max. ca. 12°C). In deze periode werden weinig eerste waarnemingen gedaan, vermoedelijk mede doordat de wind vrij krachtig was. Opvallende termiekverschijnselen, zoals in april 1980, deden zich niet voor.

tabel 3.4 windsterkte en terugmeldingen.									
A P R I L 1979					A P R I L 1980				
windcat.	smelheid	1/2 dgn.	D	N tot.	1/2 dgn.	D	N	tot.	
sterk	10 m/s	14(2)	6	1 7	12(4)	6	1	7	
matig		34(19)	16	10 26	27(13)	15	8	23	
swak	5 m/s	12(9)	1	14 15	21(13)	7	17	24	
totaal		60(30)	23	25 48	60(30)	28	26	54	

D = dagtrekkers ; N = nachttrekkers
De duur der onderscheiden windsterkte cat. is uitgedrukt in 1/2 dag-perioden.
Tussen haakjes het absolute aandeel van de nacht per categorie.

De in tabel 3.4 blijkende sterkere beïnvloeding van de nachttrekkers door de windkracht kan misleidend zijn, omdat 's nachts de wind meestal afneemt; daarom is in de tabel tussen haakjes het aandeel vermeld van de nacht in de betreffende windcategorie. Er is in tabel 3.4 afgezien van correlatiegetallen te vermelden, omdat de gegevens over de windkracht minder betrouwbaar zijn dan die over de windrichting.

Dese nogal uitgebreide behandeling leert ons dat de materie vrij complex is en er schijnbare tegenstrijdigheden kunnen voorkomen in weer(wind)type en de terugmeldingen. We moeten hierbij voor ogen houden dat een terugmelding niet gelijk is aan de werkelijke terugkomst; een soort kan al enige tijd aanwezig zijn in een gebied voordat hij wordt opgemerkt.

c. de bewolking en de terugmeldingen

Om de evt. invloed van de bewolking op de terugmeldingen te kunnen bekijken moeten we een splitsing maken tussen dag- en nachttrekkers. (zie blok 1 en 2). We beginnen weer met april 1980. Kijken we eerst naar de nachttrekkers dan springt de periode 13 t/m 15 april eruit met 8 eerste waarnemingen; dit laat zich uitstekend rijmen met de wolkeloze hemel 's nachts. De periodes 1 t/m 4 april, 19 t/m 21 april, 23 t/m 25 april en 29 april kenmerken zich door vrijwel sterreloze nachten; het aantal eerste waarnemingen is navenant gering. Gedurende deze 11 dagen werden slechts 4 eerste waarnemingen gedaan. Op 30 april vogde weer een top; 5 soorten, allemaal te laat.

De dagtrekkers concentreren zich nog sterker in de "onbewolkte periode 11 t/m 17 april, dit heeft natuurlijk vooral te maken met de stijgende temperaturen. (zie aldaar). In Zuid-Europa kwamen onbewolkte dagen (en nachten) vooral voor in de eerste decade van de maand (in Spanje en - met een verschuiving van 3 dagen - in Noord-Frankrijk). April 1979 bevestigd bovenstaande: na 10 sterreloze nachten werden slechts twee eerste waarnemingen gedaan. De twee enige onbewolkte nachten van deze maand waren goed voor 6 eerste waarnemingen op de daaropvolgende dagen. De dagtrekkers concentreren zich - nog sterker dan in april 1980 - in de periode 7 t/m 15 april. Behoudens deze periode was april 1979 uitgesproken somber.

4. conclusies.

In deze paragraaf zetten we de bevindingen nog eens op een rijtje.
- De temperatuur heeft een grote invloed op het aantal eerste waarnemingen. Een periode met te lage temperaturen zorgt voor vertragingen in de aankomst van de somervogel. Waarschijnlijk houden de soorten dan onderweg een "stop". Hierop wijst het verschil in tijdsduur die er kan verlopen tussen een soortsmelding in Zuid-Limburg en in Nijmegen in opeenvolgende jaren: vb. fitis 1979 23-3-Heerlen; 3-4 de Hamert; 7-4 Ooijpolder 1980 23-3 Schinveld; 28-3 Groesbeek.

In 1979 was de 1e "nijmeegse waarneming" pas + de 15e op de gecombineerde lijst maar in 1980 de 2e ! Tijdens een maximum kan de achterstand geheel worden ingelopen, zoals het geval was in april 1979 en 1980.

7. vervolgonderzoek

Het fenologie-onderzoek lijkt interessant genoeg om nog even voort te zetten, m.n. wat betreft de invloed van het weer op de terugmeldingen. Het blijkt dat een regionale fenologie best zinvol is, misschien zelfs meer dan een landelijke omdat een regio beperkt is in oppervlakte, waardoor verschillen in geografische breedte of klimaat een minder grote rol spelen. Voorwaarde is wel dat er voldoende gegevens binnenkomen. De afgelopen jaren was dat inderdaad het geval m.v. van sommige schaarse soorten. Het moet echter gezegd worden dat het aantal deelnemers aan de krappe kant is; elk jaar stuurden 12 à 14 personen hun lijsten in. De kwaliteit van de inzendingen vergoedde echter veel.

De verwerking van de fenologie van 1981 zal binnenkort starten; omdat in zuidelijk Limburg het onderzoek is stopgezet is het van des te groter belang dat er veel gegevens binnenkomen in ons werkgebied, m.v. NO-Brabant en Noord-Limburg. Uw medewerking dus graag ! Bij het uitwerken van de fenologie-gegevens van 1980 bleek de wenselijkheid van de vermelding op welke dagen men het veld is ingeweest. De nieuwe formulieren zullen hiertoe worden aangepast.

Tenslotte wil ik U nog wijzen op de tabel van blz. 167 in de voorgaande Mourik (nr. 7:5) en wens ik U veel succes met Uw veldwaarnemingen in dit voorjaar.

8. begrippen en literatuur

Het kan geen kwaad enkele van de in bovenstaand en voorgaand verhaal gebruikte begrippen nog eens op een rijtje te zetten, want U sult ze vergeefs zoeken in de dikke van Daale.

- distrikt - een streek binnen het gehele werkgebied. Voor het Rijk van Nijmegen eo. onderscheiden we er 8 (zie tabel 3, blz 166 Mourik 7:5)
- inzenders - de mensen die hun fenologie-formulier ingevuld hebben ingestuurd en daarom needoem in allerlei spitsvondige beschouwingen (zie dit en voorgaand fenologie-artikel) itt. de niet-inzenders waarvan ik de waarnemingen moest achterhalen uit het archief.
- normdatum - de gemiddelde eerste waarneming van een soort over een aantal onderzoeks jaren in een bepaald gebied.
- soortsmelding - de eerste of tweede waarneming van een soort, meetellend in de berekeningen.
- terugkeer en terugmelding - de terugkeer van een soort zal in het algemeen eerder vallen dan zijn terugmelding. Bij zeer intensief terreinbezoek kunnen ze nagenoeg samenvallen.
- vogelen - een merkwaardige en dwangmatige gewoonte van sommige lieden om hun gevleugelde medeschepselen te bekluren, waarvoor ter rechtvaardiging alle mogelijke smoezen worden verzonnen zoals "recreatief", "wetenschappelijk" of alleen maar om te kunnen opscheppen. In sommige streken heeft dit woord trouwens nog andere betekenissen.
- volgwaarneming - de eerste opeenvolgende waarnemingen van een soort met een onderling verschil van ten hoogste 1 dag, gebruikt voor de berekening van de gemiddelde ("gewogen") eerste terugkeer van die soort in het onderzoeksjaar.

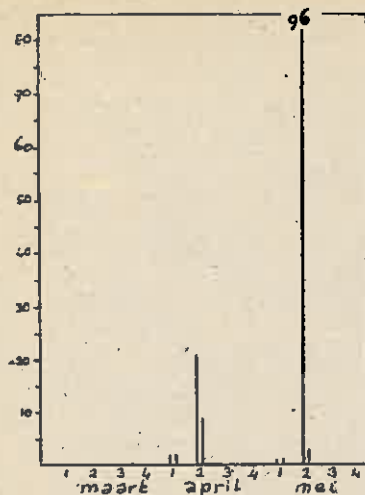
Gebruikte literatuur :

Alle tot dusver verschenen fenologie-artikelen in dit blad, nl. over 1976 (Mourik 3:1 en 3:2 1977) ; 1977 (Mourik 4:1 1978) ; 1978 (Mourik 5:1 1979) ; 1979 (Mourik 6:2 1980) ; 1980 (Mourik 7:4 en 7:5 1981) en verder

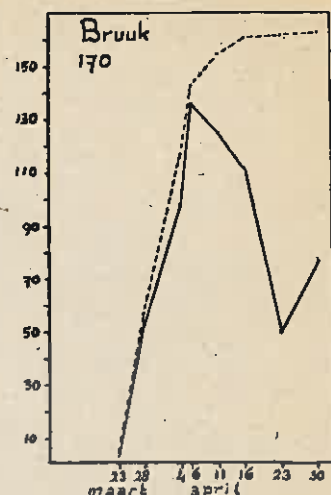
R. Foppen - stootvogel trek voorjaar 1980 Haeselaer, Echt
In Vogelvlucht 3:3 (1980)

Voor op- en aanmerkingen zich beleefd aanbevelend:

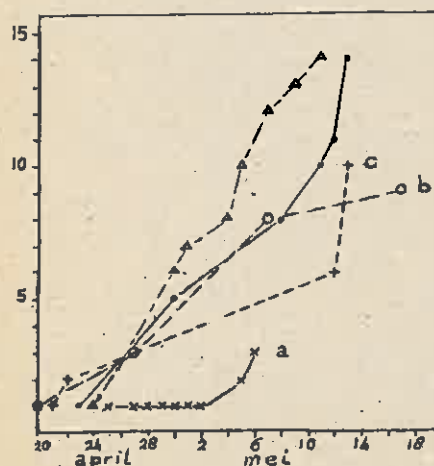
Dick Visser
Leigraaf 132
6651 GN Druten

fig. 3.2 wespendief

waarnemingen per week
linker staven: aantal avv.
rechter staven: verschill. plaatsen
sterke trek: 11-4 en 15-5

fig. 3.3 tijftjaf

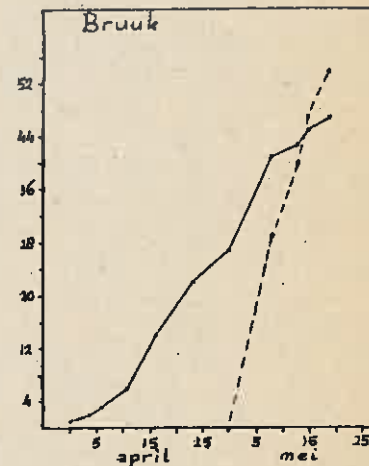
— zang (max. per tocht)
--- territoria bezet
in 1980 in totaal 170 territoria

fig. 3.4 sprinkhaanrietzanger

terr. a grintgat (Eijsden)
1979 b Bruuk (Groesbeek)
c Hasbruch (Bremen)

1980 aantal x plaats
-- Δ Limburg (+ Peel) 9
—• Rijk v. Nijmegen 4

fig. 3.5

terr. — zwartkop (60)
1980 -- tuinfluiter (67)

- De luchtdruk alleen heeft geen aanwijsbare, directe invloed.
- De windrichting is wel van invloed, gunstig zijn winden uit oostelijke richtingen, mn. ZO, iit. vooral noord-westelijke winden.
- De windsterkte is eveneens van invloed, maar kan niet los gezien worden van de windrichting. Overigens was de windkracht in de voorbeeld-maanden nooit extreem.
- De bewolking. Van belang voor het ontstaan van termiek (cumulus-bewolking) en 's nachts veel invloed op, de nachttrek.
- De neerslag is niet behandeld. Het waarnemingsgedrag is hier waarschijnlijk van te grote invloed om betrouwbare conclusies omtrent het verband tussen neerslag en terugmeldingen te kunnen trekken.
- De weersfactoren zijn alle apart weergegeven, dat is natuurlijk niet in overeenstemming met de werkelijkheid waarin ze alle van elkaar afhankelijk en elkaar beïnvloeden. De invloed van het zo ontstane geheel, het weer, op de terugkeer van de vogels en op de waarnemingen is een zeer complexe zaak, men moet al een echte wiskundenaar zijn om dat samenstel te kunnen formaliseren en dat gaat mij in elk geval boven mijn pet.

5. de terugkeer-tabel

De volgende tabel 3.5 is een verbeterde uitgave van tabel 4 uit het fenologie-artikel over 1979 (Mourik 6:2). Enkele data zijn wat scherper gesteld vooral van de scharsere soorten. Uitgegaan is van de normdatum (zie tabel 3.1). U kunt deze tabel als hulpmiddel gebruiken vwb. de te verwachten terugkeer-tijd van de verschillende soorten of om Uw waarnemingen te toetsen.

Bij sommige soorten kan de normdatum van het Rijk van Nijmegen nog aanzienlijk verschijft worden (wespendief, parperreiger bijv.). Andere soorten verschijnen bij ons duidelijk later dan elders (het westen) bv. smor, klunt, dwergmeeuw. In de tabel is geen rekening gehouden met mogelijke overwinteraars. Bij sommige soorten is uitgegaan van de eerste sangdatum of territoriumbesetting, vaak zijner vroegere trek- of pleister waarnemingen bekend: grauwe gors, eur. kanarie, porselsinhoen.

Ligt de normdatum van een soort op de grens van 2 decaden, dan is dit in de tabel aangegeven.

6. individuele soorten

De individuele soorten kunnen ons veel vertellen over het verband van het weer met de terugkomst van de trekvogels. Helaas kan ik er ivm. de ruimte maar beperkt aandacht aan besteden in dit verhaal. Vandaar slechts enkele voorbeelden.

- wespendief (fig. 3.2). Deze soort vertoont twee duidelijke waarnemingspieken in 1980, nl. op 11-4 en rond 15-5. Deze soort trekt vooral massaal door op dagen met termiek. Beide genoemde data vielen in een hoogdrukperiode met sterk oplopende temperaturen, N.O. tot O. winden en met weinig bewolking, ideaal dus voor het ontstaan van lokale, opstijgende luchtstromingen; termiek.

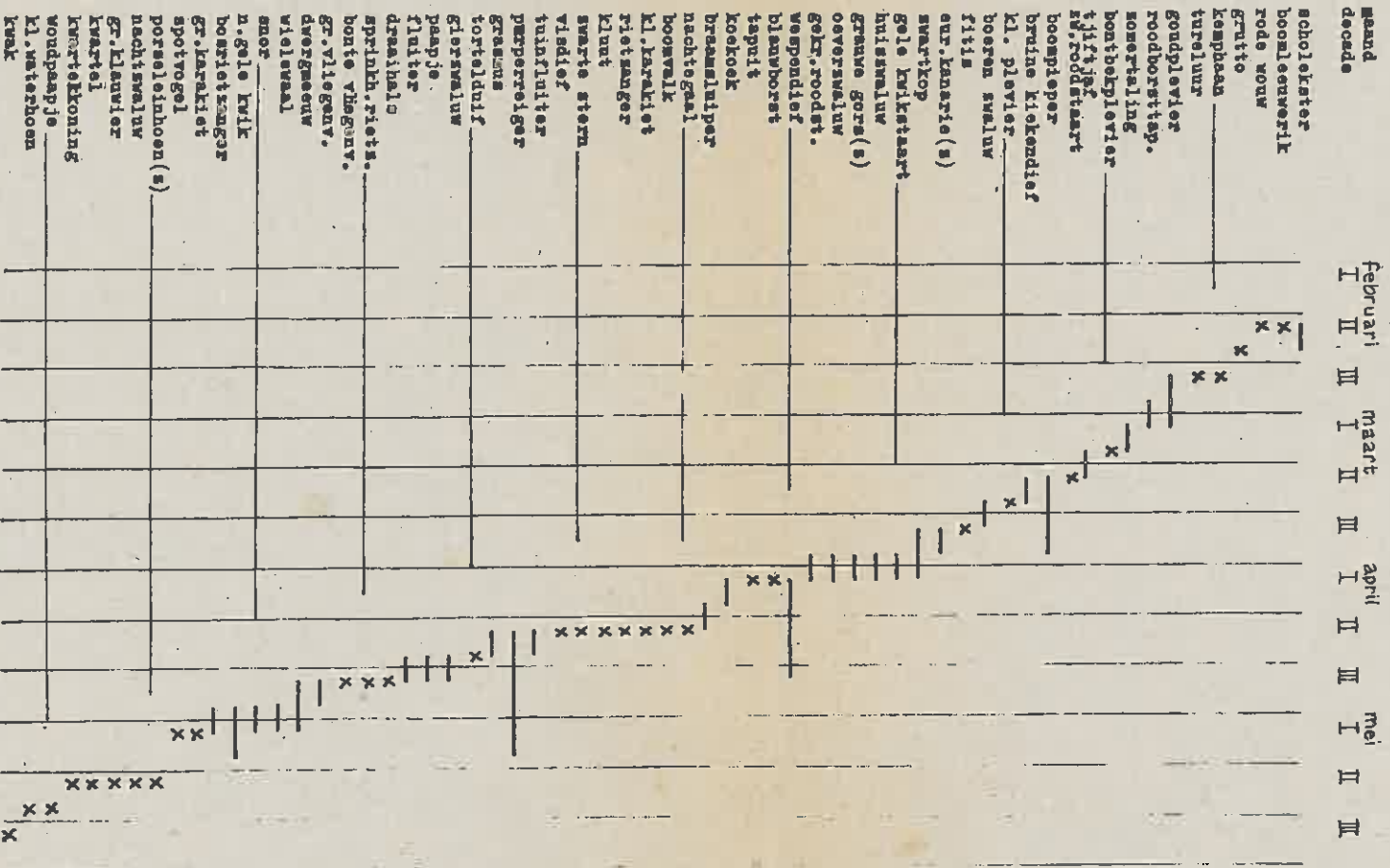
- tijftjaf (fig. 3.3). Ahv. inventarisatiegegevens uit 1980 van de Bruuk bij Groesbeek wordt duidelijk hoe snel een gebied bevolkt kan worden. Dit gebeurt vooral als een soort onderweg is opgehouden door tijdelijke slechte weersomstandigheden en oiv. gunstig trekweer.

- sprinkhaanrietzanger (fig. 3.4) Als bij tijftjaf, maar nu met de nadruk op de snelheid waarmee verschillende gebieden kunnen worden bevolkt, die soms honderden kilometers uit elkaar liggen. Afstand Eijsden - Groesbeek 110 km, Groesbeek - Bremen 220 km hemelsbreed.

nb. De cijfers achter de gebiednamen slaan op het aantal verschillende plaatsen waar deze soort is gehoord.

- zwartkop en tuinfluiter (fig. 3.5) Dit zijn soorten die waarschijnlijk nog al eens verward worden met elkaar. De zang lijkt ook wel wat op elkaar, maar de zwartkop is duidelijk eerder terug zoals uit de inventarisatiegegevens van de Bruuk blijkt. Tijdens de vier jaar dat ik daar geïnventariseerd heb, hoorde ik zelfs niet éénmaal een tuinfluiter in april! Uit de grafiek blijkt ook dat de terugkomst van de tuinfluiter minder tijd in beslag neemt; hetzelfde beeld vertoont de terugkomst in 1979 ook. Tenslotte een exelsbraggetje: een zwartkop heeft aan het einde van zijn (steeds luider wordend) liedje meestal enkele heldere toentjes, zoals een sanglijster; een tuinfluiter lijkt meer op een veranelde merel.

Tabel 3.5 Normdata terugkeer zomerzaden periode van gemiddelde eerste terugkomst in het Rijk van Nijmegen eo. alleen en gecombineerd met Zuidelijk Limburg.

Indien normdata van terugkeer voor Rijk van Nijmegen en Limburg gecombineerd samenstellen met die voor het Rijk van Nijmegen alleen een X achter de soort komt in het gehele gebied en voor Nijmegen afzonderlijk.